

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Status

Julen 1969

Status

(Utkommer med tio nummer per år)

Nr 10 • 1969

Ansvarig utgivare: EINAR HILLER

Redaktör: SIXTEN HAMMARBERG

Ägare: RIKSFÖRBUNDET
FÖR HJÄRT- OCH LUNGSJUKA

David Bagares Gata 3, Box 3196,
103 63 Stockholm

Postgiro 95 00 11

Tel. 08/20 09 23, 20 09 24 (Växel)

Prenumerationspris:
Helår 20:—, halvår 11:—

Kontrollmärke
lagligen skyddat

Innehåll

Sture Wahlström: Vi närmar oss år 2000	5
Stig Sjödin: Gäster i maten	8
Sture Staming: Viljan räddade människoliv	11
Sven O Bergkvist: Fiskekär	14
Bert Olls: Vätterns lakfiske	16
Marianne Hellmér: Jultomten i radhuset	18
Ebba Richert: Snälla och beskedliga är djuren	21
Julbildkruss	25
Carlos: Tillägg i min historiebok	27
Eivor Nilsson: Blommiga tapeter	31

ILLUSTRATÖRER

Sven Björnson, Gunnar Persson, Bert Olls
Majken Banner-Wahlgren

OMSLAG: Sven Björnson

Handikappade och låglönegrupper

hör de ihop? Ja, det gör de. De hör nära samman i samhällsbilden och på inkomstskalan. Långvarig sjukdom medför också ofta en stark nedslitning av de olika realvärden man har. Är man sjuk länge blir möjligheterna att förnya sig ifråga om kläder och all annan utrustning, för den handikappade själv, familjen och hemmet, små. Många handikappade blir därför av omständigheternas tryck "lågkonsumenter". Visst har bidrag och pensioner höjts, vi har fått hyggliga medicinrabatter — de senare betyder mycket för de långtidssjuka. Men ändå . . . På vårt förbunds kontor kommer vi ofta i kontakt med enskilda människor, som berättar för oss. Hjärt- och lungsjuka har ett s. k. tyst handikapp, det syns kanske inte så mycket utanpå, men de har det ofta besvärligt: med sin sjukdom, med försörjningsmöjligheterna och ekonomin. På förbunds kontoret, liksom ute i våra lokal-föreningar, möter vi handikapp- och låginkomstproblemen på ett direkt personligt sätt. För oss rör det sig inte bara om problem i tabeller och utredningar — vi möter människorna direkt och söker så gott vi kan ge dem det stöd, råd och vägledning, vi kan mäta med. Vi hoppas, att Du som läser dessa kortfattade rader ändå förstår att vårt förbund och vår intressegemenskap behövs också i dagens samhälle, för ett ljusare och rikare liv även för handikappade med ofta små tillgångar att röra sig med.

God Jul oah Gott Nytt År önskar Riksförbundet för Hjärt- och Lungsjuka — Tidskriften Status

Telekommunikationer av alla de slag kommer att i mycket hög grad dominera morgondagens värld. I en utställningshall i Stockholm (L. M. Ericsson) kan man beskåda och begrunda nutida och kommande "under" inom radio, TV-, telefoni- och telegrafsektorerna.

Vi närmar oss år 2000

Att profetera om framtiden är svårt. Det har otaliga siare och sibyllor fått erfara. Framtidsfrågorna är dock numera inte längre det lotteri som de var för 30—40 år sedan. Man kan peka på åtskilliga framtida möjligheter som är projektioner av nuvarande trender. Rikedomerna på data möjliggör mycket mer exakta prognoser än som tidigare kunde åstadkommas.

Världen år 2000 låter avlägset, därför att det innebär tröskeln till ett nytt årtusende. Ändå är det bara 30 år dit. "Bara", ja! Vad allt kan dock inte hända under dessa decennier? Det kan till och med gå så illa att vi inte får uppleva något sekelskifte. Om de moderna stridsmedlen och de ännu effektivare som är att vänta tas i bruk vid

av STURE WAHLSTRÖM

Hur långt har vi hunnit vid tiden kring nästa sekelskifte? Det är bara tre decennier dit. Mycket kommer att vara annorlunda. Av dagens teknik tror man att endast ca 10 procent kommer att finnas kvar. En väldig kunskaps-explosion är på väg. Man räknar med att forskningsresultaten skall vara tio gånger större år 2000 än nu. Som bekant har vi emellertid också en befolkningsexplosion. Kan denna bemästras — och kommer vi att slippa ett kärnvapenkrig? Dessa och en rad andra frågor behandlas i följande artikel.

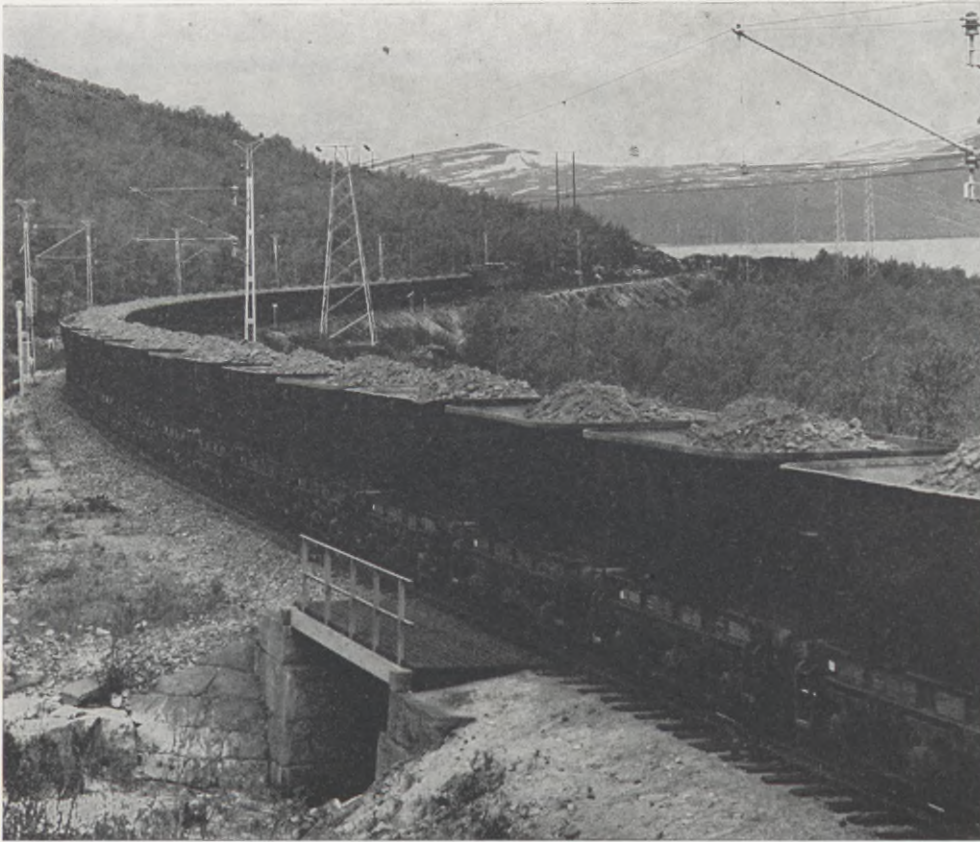
ett storkrig utplånas mänskligheten och därmed också dess tideräkning. Supermakterna förfogar redan över en kärnvapenarsenal som är överdimensionerad för total förintelse. I bombsäkra

rum i USA och Sovjetunionen står tidsinställda apparater redo att sända i väg de raketer och bomber som kan innebära att resultaten av många årtusendens mänsklig strävan helt tillintetgörs.

År 2000 beräknas f.ö. ett femtiotal nationer ha nått en sådan teknisk utveckling att de kan framställa kärnvapen.

Härtill kommer de kemiska och biologiska stridsmedlen, som i fråga om effektivitet inte står kärnvapnen efter. Det är exempelvis redan nu möjligt att från en enda ubåt sprida nervgaser som skulle döda uppskattningsvis 80 procent av befolkningen i Danmark eller Sydsverige.

Följaktligen kan det vara berättigat att ställa frågan: Hur stora är chanserna att världen skall undgå ett förödande storkrig med kärn-, biologiska

Metaller av olika slag räcker ännu under rätt lång tid för våra stigande behov. Före år 2000 måste vi dock börja utnyttja dem mera rationellt. På bilden ser vi ett malmtåg på väg mot utskopningshamnen Narvik.

och kemiska stridsmedel? Rand Corporation, ett av de stora framtidsforskningsinstituterna i USA, har ställt just den frågan till ett antal framstående forskare. De bedömde utifrån nuläget det hela så att mänskligheten har 80 procents utsikt att undvika ett sådant krig fram till sekelskiftet. Alltså skulle vi ha fyra chanser av fem att överleva.

Om vi helt negligerar ragnaröksaspekterna och i stället ägnar oss åt att spekulera över de fredliga möjligheterna, så finner vi att vetenskapsmän och tekniker har oändligt mycket att förtälja. Redan om 15 år antas det t. ex. att vi bör kunna få bortåt två tredjedelar av vårt proteinbehov ur havet. Vid samma tidpunkt får också astronauterna börja känna på konkurrensen från "aquanauterna", som skall kunna leva i kolonier omkring 500 meter under havsytan, arbeta i undervattensfabriker och dito gruvor osv.

Havsbottnarna har ju för övrigt de rikaste förråden av nästan alla värdefulla mineraler, t. ex. kol, järn, olja och naturgas. Havens aluminiumreserver är så stora att de täcker människans behov för de närmaste 20.000 åren, enligt vad en expertkommission rapporterat till FN.

De teknologiska framstegen lovar över huvud taget större välstånd åt

alla, fler tekniska hjälpmedel, längre och hälsosammare liv, fler avkopplingsmöjligheter och större ålderdomstrygghet.

Men på samma gång hotar framtidsvyerna oss också med teknologisk arbetslöshet — även om detta onda kan mildras tack vare bättre disponerade materiella tillgångar. Inom de fackliga organisationerna världen runt är man sedan länge allmänt oroad över den snabbt framskridande automationen inom produktion och distribution. Robotar betalar ju inga fackföreningsavgifter och lyder inga strejkvarsel.

Vi kommer att få uppleva en växande "symbios" mellan människa och maskin, en "sammanslagning" av hjärna och datateknik. Vetenskapsmännen och teknikerna ser mycket långt framåt. De gör upp planer på städer och sam-

Kontorslivet blir mer och mer datastyrt, men en och annan förtjusande kontorsdam måste väl finnas även år 2000?

hällen som skall byggas på artificiella öar, vilka förankras permanent utanför kusterna eller mitt ute på haven, avancerad elektronikemi, flygplan med hastigheter upp till tio gånger ljudets, transportabla hus, utnyttjande av solenergi och vätekraft, interplanetariska "turistresor" och tusen andra saker och ting.

En verklig kunskapsexplosion är på väg, och därför räknar man med att forskningsresultaten skall vara tio gånger större år 2000 än nu. Av dagens teknik tror man att endast ca 10 procent kommer att finnas kvar redan omkring 1990.

◇

Tyvärr är det inte bara en kunskapsexplosion på väg, utan även en befolkningsexplosion. Vissa tecken tyder på att en hungerkatastrof kan inträffa någon gång under 1980-talet. Familjeplaneringens utsikter att slå igenom i tid är inte särskilt stora, och inte heller sker ökningen i livsmedelsproduktionen tillräckligt snabbt. Många experter tror, att standardgapet mellan rika och fattiga länder vid sekelskiftet kommer att vara större än nu. Vilket dock inte innebär att u-länderna i genomsnitt skulle få det sämre. Flera av dem kommer att stå på gränsen till eller redan ha fått en självutvecklande ekonomi. Bland de sämst lottade länderna bör i alla fall en fördubbling av realinkomsten ligga inom möjligheternas gräns.

◇

Emellertid är det ju inte bara praktiska problem som skall lösas. Inom den rena teknokratin spelar människan alltid en underordnad roll — och för övrigt finns det vetenskapsmän som hävdar, att många faktorer i utvecklingsflödet ligger utanför all kontroll. Vidare kan man ju aldrig undvika mer eller mindre bristfälliga kompromisslösningar, där full hänsyn till estetiska betänkligheter omöjligen kan komma i fråga.

◇

År 2000 kommer det, enligt de amerikanska framtidsforskarna, att existera neurotiska datamaskiner, "mödrar" som föder andras barn, biokemiska substanser som gör det möjligt för kroppen att nybilda vissa organ i stället för saknade och en sömn (om vi accepterar relativitetsteorin) som gör det möjligt för oss att uppleva vissa former av färder genom tiden. "Fosterfram-

ställning" *in vitro*, konditionering av reflexhandlingar, kemo- och radiostyrd lycka som leder till frivillig underkastelse, sömnundervisning, psykokirurgi och rutinkontroll av hälsan i sovrummet hör också till sekelskiftesbilden.

Mycket av detta skulle kunna genomföras redan i dag, säger forskarna, om det inte vore för att just de etiska betänkligheterna stod i vägen.

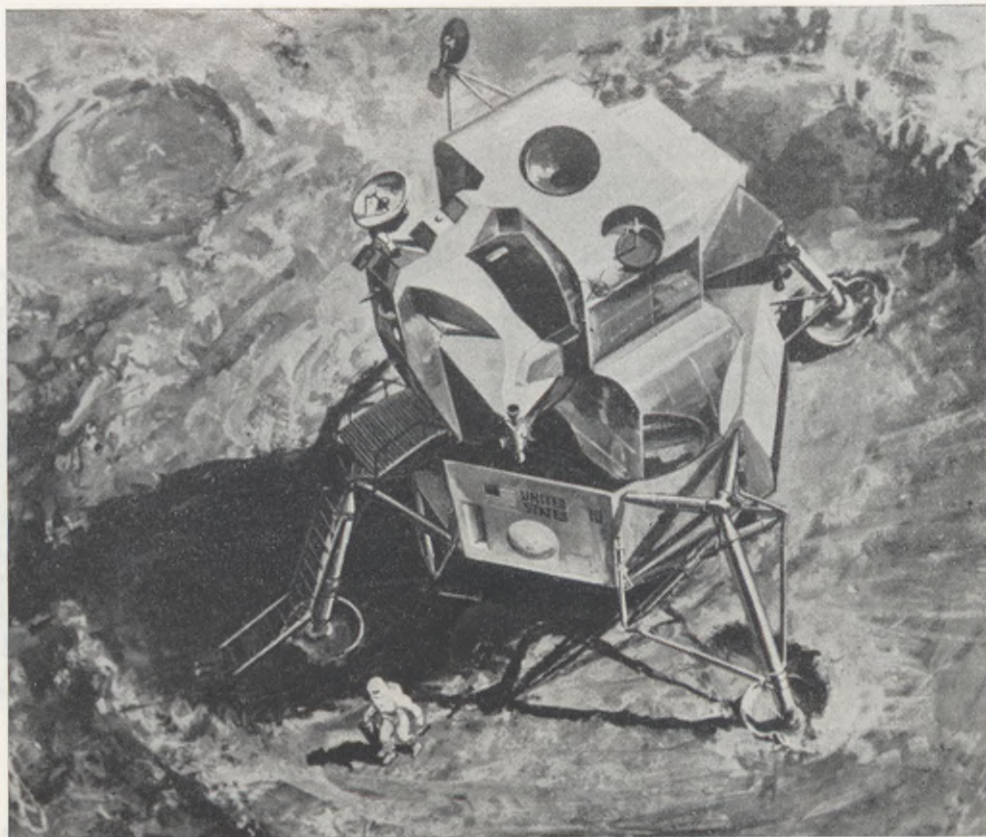
Vi lever i skuggan av atomen och dess både fantastiska och avskräckande användbarhet. Vi bävar inför tanken på kärnvapenkrig, men samtidigt förbiser vi det faktum att vi redan står inför en potentiellt ännu mer demonisk kärnteknik — nukleär genetik.

Eftersom det blivit möjligt att skapa artificiella mutationer, verkar det inte längre orimligt att medvetet modifiera människans gener. Olyckligtvis lär historien att människan alltför lätt ger efter för frestelsen att tolka möjlighet som verklighet — om inte för annat så för glädjen att få handla.

I de tabeller, diagram etc., som ingår i forskarnas framtidsprognoser, sätter man än så länge frågetecken när det gäller den nukleära genetiken. Kanske kommer den, kanske inte. Frågetecken sätter man också när det gäller kemisk kontroll över åldrandet (som skulle kunna öka livslängden med ca 50 år), kontroll av tyngdkraften genom påverkan av gravitationsfältet, mångårigt coma-tillstånd, som medger "övervintrande" till en annan tidsålder samt utnyttjande av telepati som kommunikationsmedel.

De experter, som tror att många faktorer i utvecklingsflödet ligger utanför människans kontroll, framhåller att vi verkar vara oförmögna att hindra att de innovationer forskningen föder tillämpas, oavsett om de bedöms som

Resor i världsrymden — i synnerhet mån färder — kommer att bli mer eller mindre vardagsmat för framtidens jordvarelser. Och månens skrovliga yta kommer att bära många spår av nyfikna jordvandrare på mänskenspromenader!

önskvärda eller ej. De påverkar sedan obönhörligt vår miljö och våra värderingar. Exempel härpå är de amerikanska, engelsk-franska och ryska överljudsprojekten, beträffande vilka endast ett fåtal sakkunniga vågar påstå att de fyller något behov inom den civila flygtrafiken. Att förkorta interkontinentala flygtider med några timmar är inte försvarligt, menar flertalet, med hänsyn till de skyhöga kostnaderna och riskerna. När dessa plan går genom ljudvallen blir det sådana enorma bangar, att man befarar att katedraler och höghus skall rasa samman och att både människor och djur kommer att utsättas för allvarliga bullerskador.

Nyligen var det en svensk expert som sade: "Det skulle inte förvåna mig

om det engelsk-franska Concordeplanet blir det första större projekt i historien som offras på teknikens altare. Vi kanske rentav börjar gå emot den tekniska utvecklingen."

Vetenskapen och teknologin öser i accelererande takt nya kunskaper och gåvor över oss. De är ofta lika svåra att handskas med som prometevs' eld. Vi kan inte utplåna upptäckter och inte fly från dem.

Störtfloden av frågor som det inte finns några lugnande svar på, kan vara de primära skälen till att unga människor, med blommor i håret och diffusa revolutionära slagord på läpparna, försöker fly från verkligheten.

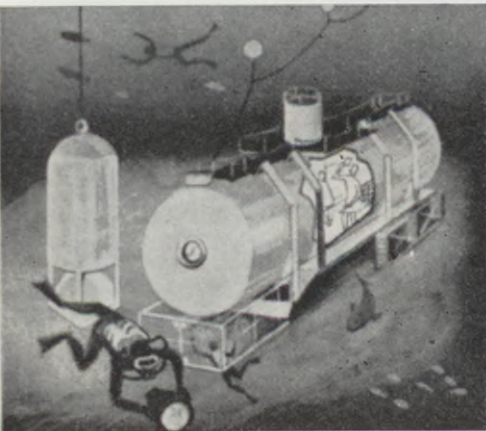
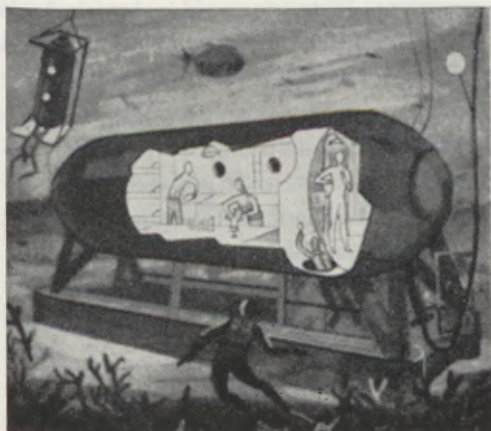
"Hur ter sig livet när det skall delas av sju tusen miljoner människor?" frågar sig Harvardpsykologen George Miller och fortsätter:

"Otvivelaktigt behövs det mycket självdisciplin för att människor skall kunna tolerera intrång från varandra, respektera skillnader i seder och åsikter, värdera individen när det finns så många individer. Människorna måste bli civiliserade för att kunna samsas, och detta för med sig en lång rad av mycket svåra problem. Kan människan verkligen organisera en stor civilisation?"

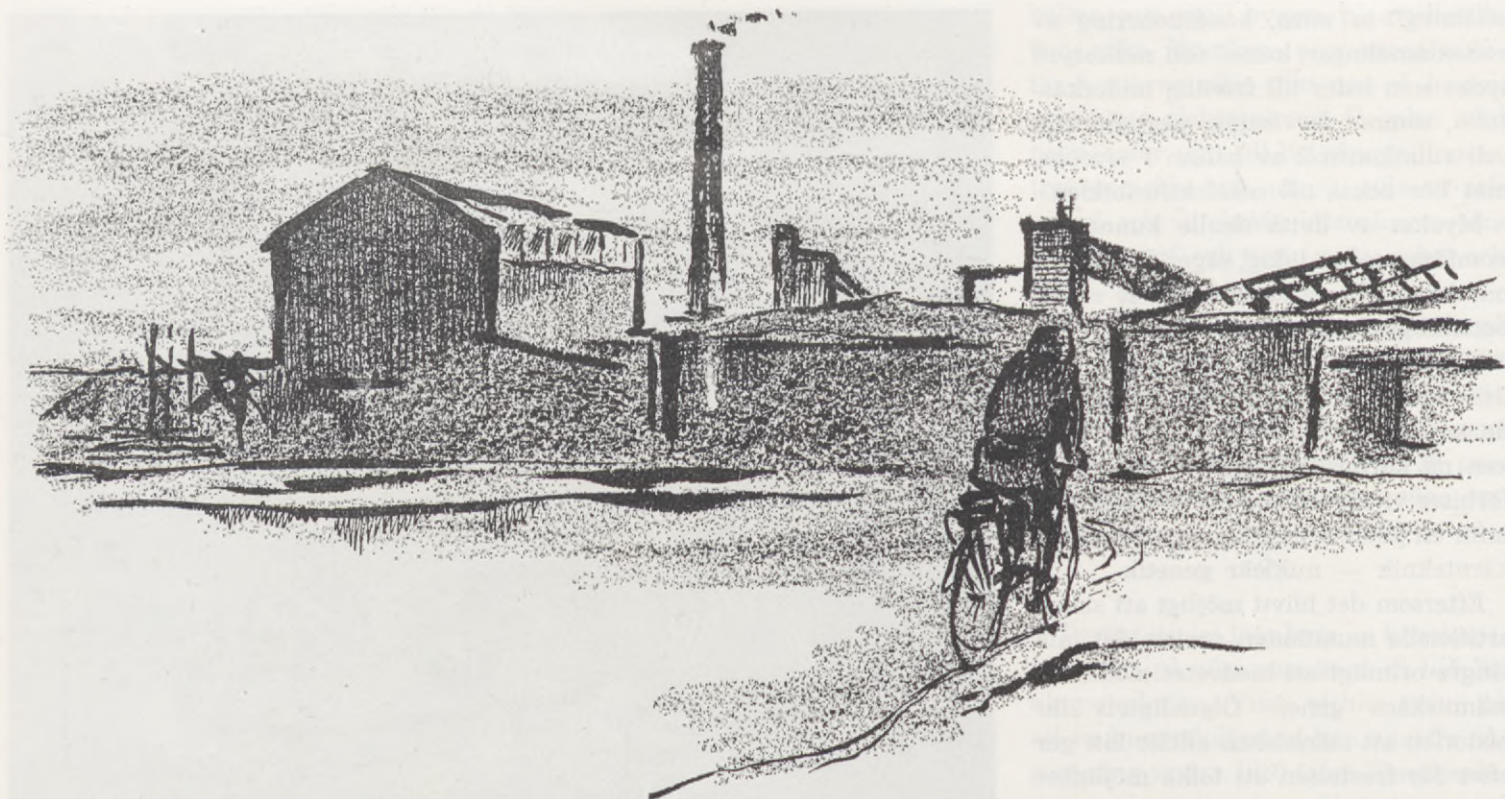
Den frågan är det ännu ingen som har kunnat ge något tillfredsställande svar på.

Låt oss emellertid återgå till den

Forts. på sid. 10

Havslaboratorer på ned till 50—60 meters djup har sedan några år varit i funktion. Laboratorieverksamhet och gruvdrift på upptill 500 meters djup ligger i framtiden. Oljeborringar på havsbotten öppnar nya möjligheter till expansion.

Nysnön var nästan decimeterdjup och det gick trögt att cykla, men han tyckte om ansträngningen. Blodet kom i omlopp och det var ingen risk att han skulle frysa.

Gäster i maten

Novell av STIG SJÖDIN

Teckningar: SVEN BJÖRNSON

Det hade snöat. När Agaton Bruse öppnade farstudörren kände han den omisskännliga doften av torr nysnö, den som kunde förnimmas som en liten sveda i näsborrarna, särskilt när kylan återvänt och nöp i näsan som en klädnyppa. Han tog piasawakvasten som stod lutad mot brobänken och borstade av farstubroplanet. Men bara till hälften. Han gjorde en ränna nedför de fyra trappstegen. Sen fick han bråttom och gick den obanade vägen till uthuset. Inte heller denna morgon slapp han ifrån morgonritualen. Någon hade varit tidigt ute, eller sent, och i det snåla, vita mörkret anade han fotsteg i snön som nästan fyllts igen och nu gömde en liten skugga, en mörkning.

Efter fem minuter var han tillbaka, sopade av farstubroplanet, tog några tag framför det nedersta steget och borstade sedan av smorläderkängorna med ett par raska slängar.

När han åter stod i köket och möttes av nattens lukter fick han svälja ett par gånger. Det luktade annorlunda om natten och morgonen än om dagen. Detta var hans och hustruns nattlukter. I andra kök, kring andra kökssoffor och sängar och pottor och kommoder luktade det annorlunda. Det visste

han. Lika väl som att det den senaste tiden funnits något i luften när han kommit hem från nattskift, som inte funnits där tidigare. Enstaka kvällar också när han kommit från eftermiddagsskiftet.

◇

Hustrun låg vänd med ansiktet mot väggen, täcket hade hon dragit upp så att endast näsan och hårbuschen, den lite risiga, lite glesnande och en liten smula döda hårmanen stack fram. Hon andades metodiskt, såsom man gör när man låtsas att man sover djupt. Han svalde de ord som munnen ville säga och gick fram till spisen och öppnade spisluckan. Det hörde också till den ingrodda vanan. Varje kväll innan han lade sig gjorde han i ordning näver och stickor, som fick ligga på kallhällen över natten. När elden falnat ut så brukade spisen vara varm ett bra tag och nävern och stickorna var spraktorra när han på morgonen gjorde upp eld. Vissa morgnar hann han göra upp eld innan han måste ut.

Medan elden under kaffepannan tog sig tvättade han ansikte och händer under vattenkranen vid diskbänken. Han torkade sig på säckhandduken som

hängde på en spik över diskbänken och gnuggade liv i ansichtsmuskulerna, gnuggade sig riktigt torr, för han hade läst någonting om att det var farligt att gå ut i kyla med fukt kvar i huden.

◇

Sedan bredde han smörgåsar till matsäcken, slog upp en halv liter mjölk på flaska. Varje gång han öppnade skafferidörren kom en kall pust, som innehöll diverse, sill, kallt fläsk, nybakt kaffebröd. Hon hade bakat dagen före. Han slog upp det färdiga kaffet, lät det svalna medan han fyllde ett kvarter med kaffe, gjorde i ordning matsäckspaketet. Han drack kaffet snabbt och utan tidsspillan, åt en limpsmörgås och ett par skivor av det färska kaffebrödet. Han noterade degranden. Hon hade börjat slarva. Det var slut på omsorgerna. Nåja, degranden kunde bero på mjölet, på den lynniga ugnen, men tillsammans med andra tecken stod det osynligt skrivet överallt och runtomkring honom att hon inte längre brydde sig om hur han hade det. Knappar var ur blåställ, maten kom på bordet med slängar, hon sa sällan någonting. Ett år hade gått utan att hon stigit upp och rustat ut honom när han hade förmiddagsskift.

Detta sa mer än ord.

Han fick fram kavajen och vindtygsjackan ur garderobsskåpet och kom i väg med flaskorna i innerfickor-

na och smörgåspaketet instoppat innanför jackan. Krimmermössan åkte ner över öronen. Han tog sadelskyddet som hängde varmt på spjälltenen över spisen, släckte lampan över diskbänken och stängde tyst dörren. Sen länge fann han det meningslöst att säga hej! Hon hade för övrigt bett honom sluta med det.

— När du ska i väg så okristligt tidigt, så kan du låta mig sova.

I denna maning låg också kritik. Varför skulle han vara tidigare än andra? Varför måste han vara en god halvtimme innan det behövdes på jobbet?

◇

Tålmodigt hade han upplyst henne om fakta, att han ansvarade för att det var färdigt att dra i gång när klockan tickade fram och blev sex. Och att han måste, var tvungen, kunde inte hjälpa, att han ville ha överblick, att han av skäl som var obeskrivbara måste ha inrytmen, att ugnen var hans skötebarn. De andra, de han avlöste gjorde på andra sätt.

Sådana upplysningar var bortkastade. Förresten hörde det till trivseln att komma i god tid, ta en första kaffeslurk, bekanta sig med vad skiftet skulle innebära, i god tid veta när dimensionsbyte och omställningar skulle infalla. Det var sådant som han åtminstone måste förbereda sig för. Han tyckte inte om överraskningar. Hans liv var planering, en planering som gick ut på att man skulle kunna se långt framåt. Därför hade han heller aldrig blivit överens med de praktiska i politiken, som använde taktik och knep.

◇

Nysnön var nästan decimeterdjup och det gick trögt att cykla, men han tyckte om ansträngningen. Blodet kom i omlopp och det var ingen risk att han skulle frysa. Han spårade i alldeles orörd snö. Men när han nådde fram till den buktiga vägen utmed kanalen stötte ett par slingriga cykelspår till. Han visste vilka gubbar som var före honom. Ibland var han så tidig att han fick sällskap med dem.

Det var några dagar kvar till jul. Snön hade kommit i tidigaste laget, redan i mitten av november och sedan blivit kvar. Köldknäpparna kom tätt och nu verkade kylan att stå sig. Han fyllde år dan före julafton och han tänkte på det med obehag. Det ställde alltid till med trassel. Oftast blev han

bortglömd i julbrådskan och julstöket och sen hade pojken och hustrun dåligt samvete. Nu skulle han fylla 45. Och eftersom han skulle komma att ha eftermiddagsskift och mest vara i vägen, så fick han väl fly till vedboden som vanligt. Ett ögonblick vart han ilsk på sig själv och tänkte att det var ändå själva fan att han inte kunde frigöra sig för en gångs skull. Medan han halvvägs stod på tramporna i backen upp mot kontoret kom han på att han kunde smita undan med en resa till stan. Ta ut ransonen, ta ut hela ransonen för en gångs skull.

Det var när han var omklädd och stod ute vid ugnens kortsida och mixtrade korken ur kaffeflaskan som bilden kom till honom. Han såg plötsligt

klart hur slasktratten sett ut kvällen före när han tagit sig en slurk vatten innan han gick och la sig. Det satt några snuskorn runt kanten. Själv snusade han inte. Inte rökte han heller. Hon hade inte sagt något om besök. Om pojken varit hemma så kunde det tänkas att han hade börjat med snus. Men han var långt borta i Norrland på vinterrekryt. Han kom på sig själv med att glömma att han skulle dricka kaffe, den första, lagom varma klunken, värmen som han behållit innanför kavajen.

◇

Han tittade omkring sig för att se om någon på nattsiftet anat sig till hans häpnad, men alla bökade med

Forts. på sid. 30

Det var när han var omklädd och stod ute vid ugnens kortsida och mixtrade korken ur kaffeflaskan som bilden kom till honom. Han såg plötsligt klart hur . . .

möjligheternas värld, där sekelskiftes-folket skall leva och verka. Att det i många avseenden blir en ytterligt syntetisk tillvaro — åtminstone de hög-industrialiserade länderna — är säkert. I en populärvetenskaplig engelsk essä-samling målas följande bild av livet år 2000.

"Människan underkänner nu religionerna och har ersatt dem med mänsklig kreativitet. Hon betraktar sig som en instabil blandning av proteiner, ett specifikt komplex av informationsenheter. Den yttre verklighet som litteraturen under århundraden haft ensamprivilegium på att beskriva har blivit ofattbar. Den kunskap man fått genom elektronik, biologi, psykologi och fysik förvandlar 'tillvaron' så snabbt att poeten, den poet som inte, för att använda Gottfried Benns ord, önskar vara 'en gräsets och rötternas och flugornas viskande röst' med andan i hal-sen upptäcker att han inte kan fylla sin uppgift."

◇

Det sistnämnda förefaller inte särskilt övertygande, men däremot kan man nog vara säker på att specialiseringen inom skilda områden nått mångdubbelt längre än i dag. Det är vidare uppenbart att man inte längre tillåts slösa så enormt som vi nu gör med naturtillgångarna. Ång- och elbilar kan t. ex. ha ersatt den bensindrivna bilen — och f. ö. har de landsvägsgående fordonen säkert i stor utsträckning ersatts av flygfordon, vilka sannolikt kommer att skilja sig mycket ifrån dagens, och detta både i fråga om utseende och driftssätt. Slöseriet med olja, kol och andra naturbränslen måste helt enkelt upphöra före år 2000. Oljan kan t. ex. användas för framställning av plaster och födoämnen.

◇

Beträffande havets tillgångar, som här redan inledningsvis har berörts, så gäller det framför allt att tillskapa de nödvändiga apparaturerna och metoderna för tillgångarnas utvinnande. Kan man det, så ter sig försörjningsutsikterna tämligen ljusa, i synnerhet om man också i tid kan hejda befolknings-explosionen. I sinom tid är det möjligt att födelsetalet i världen sjunker av sig självt. Det finns massor av teorier här-om, och ett faktum är att blott ett relativt fåtal tror nämnvärt på frågans

lösning enbart genom globala åtgärder i form av aborter, p-piller och sexual-upplysning i stort. Försöker man lösa frågan för radikalt, kan svåra etiska och religiösa problem inställa sig, och i de rika industriländerna kan dessutom uppstå svårartade problem i samband med ett ökande antal åldringar. Visserligen förklarade nyligen en radikal engelsk läkare att det inte var någon mening med att hålla människor på 80 år och däröver vid liv, men han fick omedelbart mothugg från praktiskt taget hela den engelska läkarkåren, där man undrade om det var en ny Hitler som talade.

◇

Tvärtom kommer man nog år 2000 att gå in för att hålla alla åldersgrupper vid liv — ty vad skulle annars den under stark utveckling varande transplantationstekniken ha för syfte?

Vi bortser i det här sammanhanget självfallet från vad eventuella politiska och militära galningar kan tänkas ha för avsikter och befogenheter. Det finns ju redan i dag gott om den sortens "tänkare" vilka helst ser människorna som något slags mera avancerade broilers och grisar som kan göras till föremål för "produktutveckling". Tyvärr stöds dylika profithungriga skumraskfigurer i alltför stor utsträckning även av en del förment seriösa politiker och vetenskapare (i synnerhet av den kategori som ivrigast och till intet förpliktande talar om effektiv lokaliseringspolitik, omskolning och s. k. trivselutläring).

Föreställningen att de snabba stegen mot en tekniskt sett alltmer fulländad värld också automatiskt ökar människans tillfredsställelse är i dag främmande även för många s. k. kvadrattekniska experter. I ställer understryker de, att om vi inte noga överväger vilka följdverkningar en innovation kan få, inte bara inom sitt specialområde utan inom hela samhällsfältet, är riskerna utomordentligt stora att vi blir teknikens offer.

Tack vare framtidsforskningen, som väl kommit längst i USA, Västtyskland, Sovjetunionen, England och Japan, har i alla fall instrument skapats som gör att vi med långt större säkerhet än tidigare kan styra utvecklingen. Datamaskiner kan programmeras för invecklade "samhällsspel", där konsekvenserna av olika prioriteringar klarläggs. Vi kan mera konkret förutse vart vårt handlande leder. Därmed får

vi också tillfälle att korrigera icke önskvärda utvecklingar och säga stopp om perspektiven är alltför avskräckande.

◇

Vi vet i dag saker som är av livsviktig betydelse när det gäller att forma och utveckla samhället fram till år 2000. Vi vet till exempel att de degenerativa sjukdomarna f. n. är det pris vi får betala för att vetenskapen har höjt medellivslängden. Men "stresssjukdomarna" är det pris vi av allt att döma får betala för de materiella fördelarna i vår vetenskapliga och tekniska kultur. Det moderna livets högt uppdrivna tempo och stora påfrestningar, konkurrenssamhällets ängslan och konflikter påverkar människans kropp. Olika mag- och tarmsjukdomar, som nu är allt vanligare i de högt utvecklade länderna, är exempel på sådana "stress"-sjukdomar, och det finns klara tecken på att vad som tidigare betraktades som ålderssjukdomar, t. ex. åderförkalkning och trombos, uppträder som stresssjukdomar i de yngre åldersgrupperna. Statistiskt sett verkar de många fallen av psykisk ohälsa i de framskridna länderna olycksbådande. Ökningens storlek är dock missvisande på grund av bättre diagnos och bättre statistik och på grund av att läkarna fått upp ögonen för nervösa och psykiska besvär, vilkas tidiga stadier skulle ha nonchalerats eller ignorerats för bara något tiotal år sedan. Även om vi tar hänsyn till den skenbara ökningen, föreligger dock utan tvivel en *verklig* ökning av de neuroser som står i samband med det moderna livets påfrestningar. I detta avseende är alkoholismen en stresssjukdom, även om den bara verkar vara ett dränkande av neurotiska symtom.

◇

Om vi har något intresse för vårt släktes framtid och våra barns och barnbarns lyckas och välfärd, får vi givetvis inte blunda för dessa företeelser, utan erkänna paradoxen att samtidigt som vetenskapen har gett oss möjligheter att kontrollera våra miljösjukdomar och medel att besegra de bakterier som anfaller oss utifrån, så bidrar den också att skapa förhållanden som menligt inverkar på kropp och själ. Mer än någonsin tidigare gäller det följaktligen att människosläktets väsentliga studium måste gälla människan.

Forts. på sid. 30

Viljan räddade människo- liv

av STURE STAMMING

Värnamo — en liten prick på Sveriges karta, en stad som många andra, omgiven av skogar, sjöar och åkerfält. Ändå — inrutad i ett visst bestämt sammanhang — något vida mer; för landets lungsjuka en vallfartsort, ja, under många år nästan ett begrepp.

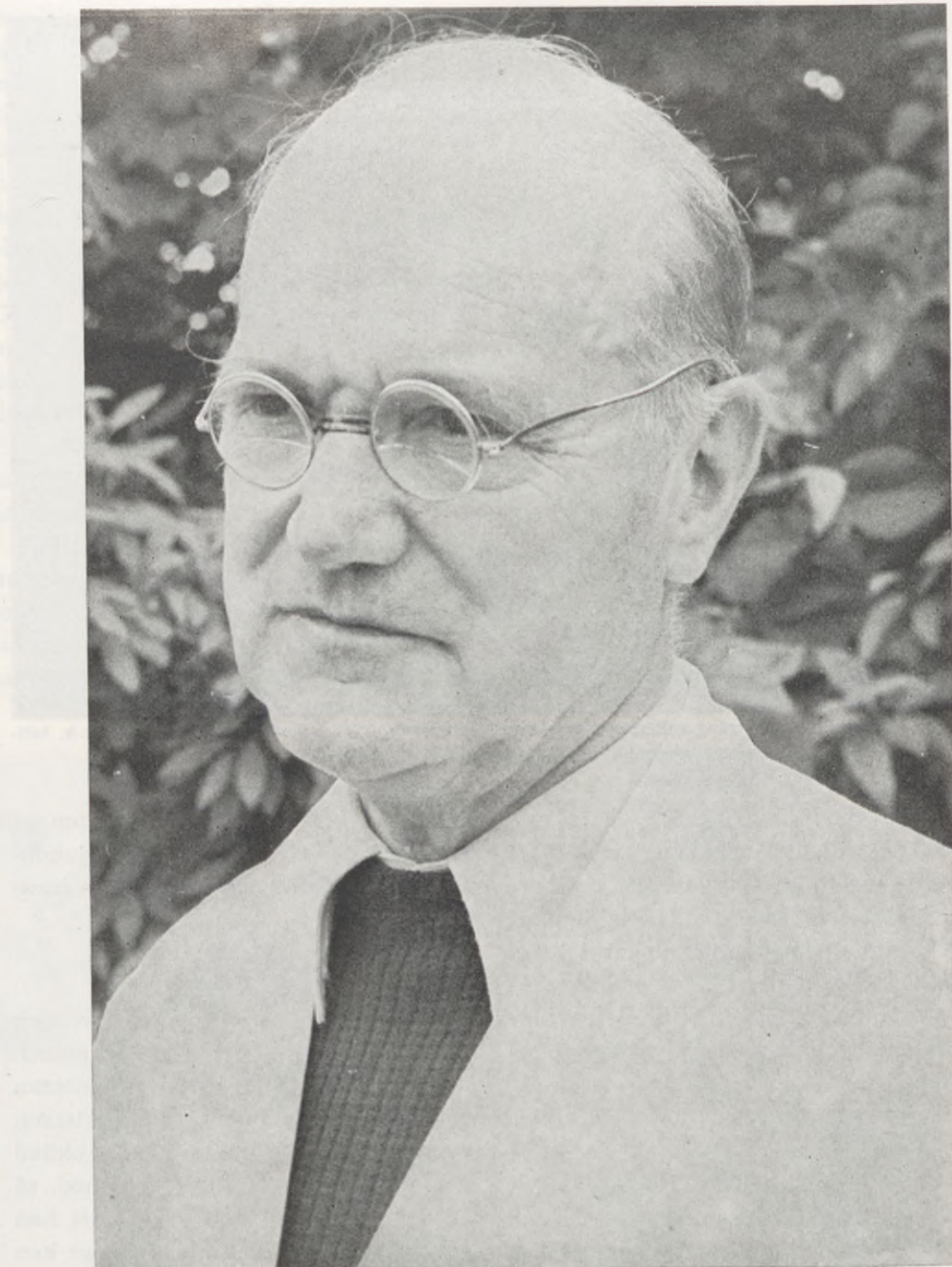
Till Värnamo kom tbc-patienter från när och fjärran för att opereras, "revbenas". När ingenting annat hjälpte, när alla gamla beprövade metoder slagit slint, ställde man hoppet till Värnamo. Tusentals lungsjuka har här viligt offrat sina revben. Efter dryga, smärtsamma operationer ropades många "aj" i sjuksalar och korridorer. Men i den samstämda aj-kören fanns alltid en nyanserad underton, ett "tack för vägen som leder till livet".

— Man varför just Värnamo? En liten oansenlig småstad i mörkaste Småland? När det fanns riksbekanta sjukhusstäder som Lund, Stockholm, Göteborg m. fl.

— Jo, i den lilla stadens lilla sjukhus fanns en läkare, som kunde och som framförallt *ville* mer än de flesta. För den stora folkhopen kanhända en anonymitet, för landets lungsjuka ett namn man aldrig glömmer: Doktor Gunnar Vidfelt.

Ingalunda har han bett att bli omnämnd eller omtalad. Som de flesta verkligt stora har han tyst och försynt tänjt ut sina arbetsdagar, utan en tanke på andra blommor än de som arbetets tillfredsställelse skänker.

En gång i sin krafts dagar fick denne läkare en idé, en idé som han med stor viljestyrka lyckades genomföra och förverkliga. Tack vare den lever i dag många hundratals människor i Sverige,

F. d. Lasarettsläkaren Gunnar Vidfelt, 70 år den 6/1 1960.

som annars inte funnits till. Det är kanske stora och svårbevisliga ord, men för att göra dem rättvisa vill vi nu börja från början.

◇

Vi som är lite grann till åren komma minns säkert lungsotens härjningar. Ända fram till slutet av 40-talet var tuberkulosen den stora folksjukdomen. Sanatoriearkivens gömmor kan berätta om hur hela familjer sopades bort. Friska ungdomar dansade en sommar för att nästa ligga gömda under mulen. De magra 20- och 30-talsåren gav god grogrund. I städernas fattigkvarter, i statarlängor och AK-baracker frodades tbc-bacillerna. Landets sanatorier byggdes ut och ändå var väntetiden ibland upp till 3—4 månader. Många gånger dog den sjuke innan kallelsen hann komma från sanatoriet.

Tbc-läkarnas resurser var mycket begränsade. Sanatorierna hade i första hand tillkommit för att isolera de sjuka, stänga in de farliga inom vissa avgränsade områden. Så blev dessa anstalter placerade därefter — ofta långt ute i skogarna.

Visst fanns det folk som gick ut genom sanatorieporten med återvunnen hälsa. Men för det stora flertalet förknippades ändå ordet "sanatorium" med något av "dödens väntrum", ja, t. o. m. hos läkarna och personalen fanns något av denna väntan.

◇

År efter år följde kuren samma inrutade mönster. Vila och frisk luft var det grundläggande temat. En liten utvald skara kunde också få kvävgasbehandling; insprutning av kvävgas i lungsäcken för att bringa lungan i vila

Värnamo lasarett — en gång vallfartsort för landets lungsjuka. T. v. huvudbyggnaden. Längst t. h. luft-tunneln plastikpatienterna döpte till "Suckarnas bro."

medan tbc-förändringarna läktes ut. Många patienter räddades tack vare denna metod, men tyvärr var det bara ett fåtal som kunde bli delaktiga av densamma. Sammanväxningar i lung-säcken eller andra hinder omöjliggjorde ofta behandlingen. För dessa blev väntandet ett ännu mera påtagligt begrepp.

◇

År 1927 blev doktor Gunnar Vidfelt överläkare vid Värnamo lasarett. Dessförinnan hade han bl. a. tjänstgjort som kirurgläkare på Serafimerlasarettet i Stockholm. Tillsammans med professorerna Key och Rissler kom han där att intressera sig för plastikoperationer. Det började med empyem, variga lung-säckar, och övergick efterhand till att omfatta även tbc-skadade lungor. Samarbetet mellan de tre fortsatte även sedan doktor Vidfelt flyttat till Värnamo.

Den avsedda effekten med dessa plastikoperationer följde ungefär samma principer som beträffande kvävgasbehandlingen. Den ständigt rörliga lungan skulle tvingas att vila medan tbc-såren läktes. Doktor Vidfelt utarbetade efterhand en egen operationsteknik, som vi i grova drag här ska försöka beskriva. Operationen inleddes med ett bågformigt snitt kring skulderbladet och delning av muskulaturen. Sedan revbenen frilagts avlägsnades en varierande längd på ett antal revben. Den avlägsnade längden kunde variera mellan 10—25 cm. Ibland räckte det med att 2—3 revben bortopererades, i andra fall kunde man i olika omgångar

få plocka bort ända till 10 stycken på samma sida, allt beroende på sjukdomens utbredning och lokalisation inom lungan.

◇

Som ett minne efter operationen fick patienten ett långt ärr från nacken och neråt midjan. Ofta blev patienterna också lite sneda i nacken. Om läsaren eventuellt skulle möta någon okänd person, som lägger huvudet på sned, så är det alltså inte helt säkert att han gör detta av inställsamhet, — det kan också vara en plastikopererad.

Själva operationstekniken var alltså löst, men ändå återstod många svårigheter. Det gällde bl. a. narkosen. Att söva en tbc-patient med eter gick inte. De allra första plastikoperationerna utfördes därför under lokalbedövning. De var emellertid så smärtsamma att endast ett fåtal patienter orkade genomföra dem. Först med den intravenösa narkosmetoden — insprutning av

Fröken Alma Strandbäck, Värnamo, läkarsekretärare åt dr Vidfelt i många år.

narkosmedlet, bl. a. Evipan, direkt i en blodven — blev det mera "fritt fram".

◇

Doktor Vidfelts idé var att få öppna en plastikavdelning för lungsjuka på Värnamo lasarett. Redan i början på 30-talet började han göra sina sonderingar, förde fram sitt projekt i olika sammanhang.

Från början möttes han av stor skepsis från myndigheternas sida. Man får då betänka att Värnamo var ett litet odelat landsortslasarett. — Att blanda tbc-patienter med andra sjuka, kunde det vara tillrådligt? Man måste förstå de landstingsledamöter och andra, som ställde sig avvaktande och avvisande. Smittoskräcken var vid denna tid ett starkt påtagligt begrepp, djupt rotad i alla kretsar.

Men doktor Vidfelt gav inte tappt. Ständigt återkom han med nya förslag, nya argument. — Det gällde ju människoliv — kanske deras sista chans. I sjukhusets källarevåning inredde han ett litet sjukrum med två bäddar. I patientkretsar gick talet att dr Vidfelt själv bekostat denna inredning, kanske var det så, men någon riktig klarhet har vi inte lyckats få. När han var klar med sitt verk skickade han på nytt bud till myndigheterna. De kom, inspekterade och det litet tveksamma svar som senare följde bar liksom en brasklapp; "att den där Vidfelt han ger sig ju ändå inte, lika bra att säga ja först som sist".

◇

År 1934 utförde dr Vidfelt den första plastikoperationen på Värnamo lasarett. En stor dag, en stor händelse, men om någon väntat pressmottagning, pukor och trumpeter, så fick han vänta förgäves. Tyst och ödmjukt fördes noteringen in i sjukhusjournalen.

Nästa steg i utvecklingen blev en fördubbling av vårdavdelningen; två rum, fyra bäddar.

— Nu har han både manlig och kvinnlig avdelning, så man på lasarettet. När landstinget senare uppförde en ny lasarettbyggnad inreddes i denna en särskild tbc-avdelning om 25 platser. Fortfarande höll man dock till i källareplanet, med rörledningar smygande i hörnen och med hemtrevligt lågt till taket. Men här blev också plats för ett trivsamt dagrum, med blommor i fönstren och skön konst på väggarna.

1942 blev väl dr Vidfelts verkligt stora år och genombrott. Då öppnades

landets första riksavdelning för lungplastik, ja, just på hans lasarett i Värnamo. I dragkamp mellan de stora rikssjukhusen hade medicinalstyrelsen gjort sitt val: Värnamo lasarett.

Med ens blev det lilla landsortslasarettet i Småland upphöjt i rang och värdighet. Nu var all tveksamhet borta. Från alla håll — inte minst från det egna länet — slöt man upp bakom doktor Vidfelt. Den starka viljan kunde åter skriva in en notering i journalen.

◇

Som riksavdelning skulle Värnamo lasarett betjäna 11 sanatorium samt Solgårdens tbc-sjukhem i Bor. Upp-tagningsområdet sträckte sig från Dalälven i norr och ner till Skåne-gränsen. Och någon patientbrist var det sannerligen inte. Trots att man senare utökade avdelningen till 30 platser och hade operation så gott som varje dag, var det ständig kö på väntelistan. Många av dem som kom var s. k. hopplösa fall. Patienter som år efter år vandrat ut och in på sanatorierna, som efterhand fått större och större fel på sina lungor, som gått ner i vikt och som var ständiga bacillbärare. Under årens lopp hade de sett 100-tals kamrater flyttas in på isoleringsrummen — sista anhalten — och väl insatta i sjukdomens förlopp kunde de tydligt förutse det egna ödet.

För många sådana blev Värnamo en vändpunkt i livet. Ibland kunde det räcka med en enda operation, det åsyftade resultatet kunde följa som ett trollslag. Redan efter ett par tre månader kunde förändringarna skönjas; upphostningarna försvann, bacillerna försvann, vikten ökade, liksom livets färg på den sjukes kinder. Efter 10, kanske 15 års sanatorievistelse stod de där plötsligt friska och arbetsföra. Det finns plastikopererade som gått ut i tungt kroppsarbete, ja, t. o. m. deltagit i tävlingsidrott.

För alla gick det väl inte lika bra. Många fick opereras både två och tre gånger innan den inrotade tbc-härden gav vika. Under de första åren hängde också lunginflammationens spöke som ett hot över de nyopererade. Men genomsnittligt var dödligheten mycket låg.

◇

Sammanlagt 3.800 plastikoperationer har utförts på Värnamo lasarett. Av dessa har dr Vidfelt själv utfört 3.000. Återstoden utfördes av biträdande

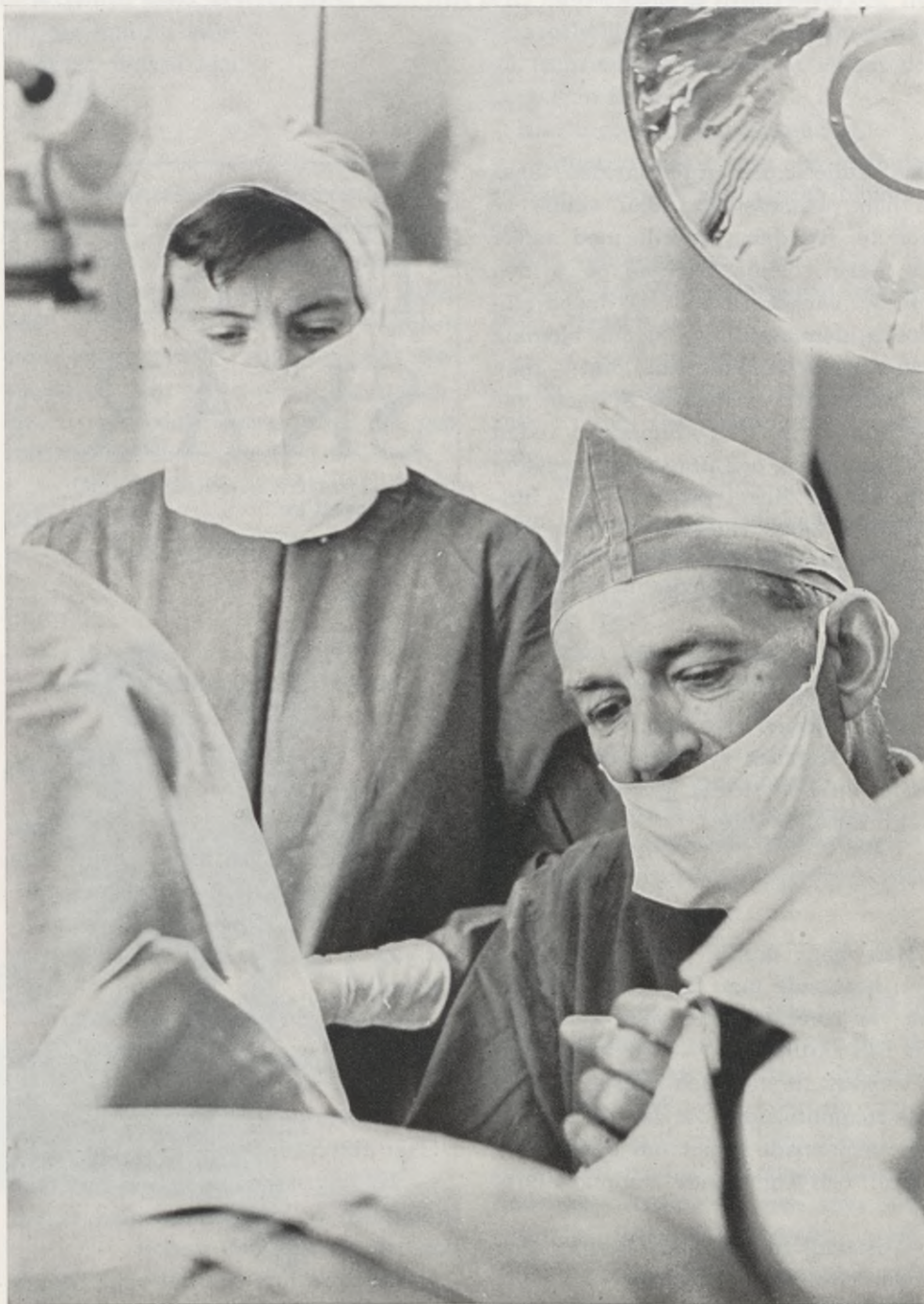
överläkaren, doktor Alf Lindén, överläkarens trogne medhjälpare under många år. Doktor Lindén introducerade också en ny kirurgmetod och utförde senare cirka 200 lungplomberingar och cirka 400 s. k. gasfickor. I det förstnämnda fallet placerades en plastbomb i en ficka mellan bröstkorgets insida och yttre lungsäcksbladet. Gasfickorna tillkom genom att sammanväxningar mellan lungan och lungsäcken bortopererades, varefter patienten kunde behandlas med kvävgas. Båda dessa ingrepp lämnade betydligt mindre demoleringar på bröstkorget än de stora revbensoperationerna.

På 11 stora sanatorier hade Värnamo med ens blivit ett begrepp. På varje ställe fanns alltid någon som stod i tur att opereras eller någon "snedaxlad" som gick omkring och braverade

med sina upplevelser därnere i Småland. Trots nervpressen och de svåra plågorna efter operationen beskrevs Värnamo som ett paradiset, ett himmelrike på jorden. En kvinnlig f. d. patient från Örebro berättar: "Aldrig i mitt liv har jag träffat så snälla och omtänksamma människor. Den lugne, trygge dr Vidfelt betraktade vi närmast som ett under, den alltid glade dr Lindén, tålmodiga syster Margareta och hennes likasinnade biträden och nattpersonal, ja, det var rent förunderligt att de allesamman orkade ge så mycken omsorg, visa så stort intresse för var och en av oss. Ändå var vi patienter rätt svåra, rätt gnälliga. Vi hade förstås gruvligt ont, tiggde ständigt värktabletter och sprutor, bönade och mutade."

Ingenstans har väl den makabra, bi-

Forts. på sid. 20

Operation pågår. T. h. Alf Lindén, som samarbetade med Gunnar Vidfelt under många år. Det uppges att 3.800 plastikoperationer utfördes i Värnamo.

... denna blomma på jorden som det var så svårt att nå, denna blåklocka, denna gullviva, denna blomma, som var alla blommor samtidigt . . .

Man skulle se mer ut för världen, tänkte han pessimistiskt. Man skulle se mer ut för den, särskilt med tanke på Astrid, denna blomma på jorden som det var så svårt att nå, denna blåklocka, denna gullviva, denna blomma som var alla blommor samtidigt — men är man kort i rocken så är man, var han klar över. Och är man nu redan litet tunnhårig och utan modern sväng som hänger ner i pannan som i tidningarna, så är man, och det är inte mycket att göra åt den saken. Och har man tjurnacke som folk säger, så har man väl.

Men allting var synd.

Särskilt som hon nu vajade av och an där på kajen i sin fina, luftiga sommarklänning och tydligen inte riktigt visste om hon skulle åka med någon ut till ön eller inte.

Men han skulle inte fråga henne mer, bestämde han. Han satt i sin båt och var förresten inte själv klar över hur han skulle göra — fast vädret var ju vackert, förstås. Och kanske var det sista sommarsöndan för det här året . . . Och vem anade något om kommande somrar och kommande sommarsöndagar?

— Astrid! ropade han, liksom i förtyvlan. Hör du du! sa han.

Hon vände sej emot honom — så näpet förvånad i det öppna, linjerena

FISKE- SKÄR

Novell av
SVEN O. BERGKVIST

Illustratör:
GUNNAR PERSSON

ansiktet som allra helst, precis som om hon inte förstod vad han menade. Hon gick några steg emot honom och kjolen svajade till i ystra vinden och håret var en ljus låga bland solstrålarnas glitterdans.

— Va sa du? sa hon oskyldigt — fast visst måste hon ju veta?

— Jo, jag bara undrar, sa han. Undrar om vi ska åka en sväng utöver. Det är fint väder och . . .

— Nä, jag stannar nog hemma i dag, sa hon och verkade inte så glad, fastän hon var så ung och vacker.

— Jaså, sa han och bet sej i läppen över att han nu skulle dumma sej och fråga igen.

Hon stod kvar och såg på honom en stund — men hennes blick var samtidigt så långt bortom honom, tyckte han. Plötsligt vände hon sej om och såg mot den där stora, ruffade båten som just skulle i väg. Gänget i den skrattade och slängde ord i luften och hade sej. Någon lade loss. Någon ropade på henne, men hon bara skakade på huvudet . . . och det var ju inte så illa, menade han som satt här och fingrade på årorna och ville ha med henne för sin del, om det nu bara gick för sej.

Hon vände sej emot honom igen.

— Nä, jag har ingen lust, sa hon . . . och varför var hennes ögon så sorgsna, när de var så ljuvligt blå?

— Nähä, sa han . . . och var inte heller besviken, för åkte hon nu inte med honom, så åkte hon ju inte heller med någon annan.

Fast nu inträffade plötsligt någonting. Det var någon som kom rusande mot kajen, i sista minuten, tydligen, för hårvirveln stod på ända och han slängde med armarna i luften — jo, han skulle med det där sällskapet, bruksgänget, och vikt tog han ett skutt och hamnade på båtflaket. Och allt var ungt och sommar och humor, som det hördes — för skratten överröstade till och med motorn, när någon nu startade den.

— Hej, tomtegubbar! ropade en flicka, som hade rött hår och konstig dialekt.

Och så bar det av.

Flickan framför honom, den vackraste av alla, Astrid, tänkte visst på något. Hon rodnade och hade svårt att se på honom, och det var i besvärligaste laget för henne att få fram det hon nu skulle säga.

— Hå hå, sa han för att liksom hjälpa henne på traven.

Då sa hon det.

— Klart jag kan följa med på en tur, sa hon.

Och han var inte sen att lägga loss, minsann. Och skyndsamt sköt han i väg båten och satte sej vid årorna, för man visste inte — hon skulle kanske ändra sej.

— Ja, då far vi, sa han och tog några kraftiga årtag så att vattnet stänkte . . . och hej! sa liksom hela, vida världen, och han såg på henne och måste se bort och det hettade vid tinningarna och kylde utefter ryggraden.

— Tar det lång tid att ro ut till Ytternäsbyggan, tro? frågade hon . . . och han måste visst se åt sidan han också.

— Inte, sa han och tog i. Jag ska förresten snart skaffa motor, sa han.

— Ska du? sa hon . . . och vem såg hon på, egentligen?

— Ytternäsbyggan? sa han eftertänksamt. Ska vi dit, tycker du. Så mycket folk där och . . .

— Spelar väl ingen roll, sa hon. Där brukar det vara fart.

Den andre gick fram till henne, gestikulerade framför henne och förklarade allt möjligt . . . visst hade han tänkt komma till dansen igår . . .

— Jo, sa han. Men . . .

Fast det var klart att de skulle fara dit om hon nu ville.

Först, tänkte han.

Sedan . . .

◇

Han berättade för henne om det där skäret. Där var så vackert. Man kunde fiska, om man hade lust. Men man behövde ju inte, om man inte ville. Man kunde bara vara där. Vågorna kom utifrån havet och slog mot stenarna och var ystra och vitskummande . . . men det fanns en liten vik, och där var det lä.

— Och du skulle se måsarna, sa han och log mot henne.

— Jo, ha hon, långt borta på något vis, med händerna i knät, liksom livlösa och övergivna . . . och han ville gå fram till henne och ta i dem och göra dem levande.

Han tog några kraftiga årtag.

— Man kan gå i land och hoppa på stenarna, sa han. Och plocka blommor och . . .

Hon vände sig om.

— Är det Ytternäsbyggan man ser långt därute? sa hon.

— Jo, sa han. Men . . .

Och han berättade mer om skäret . . . som låg längre ut, och vackrare.

— Vi får se, sa hon och vände sej emot honom, men blicken fortsatte förbi honom, och det var som om det var någon annan som hon satt här och pratade med.

— Man kan ligga och sola på stenarna, sa han. Och höra vinden och fåglarna och vattnet och fiskarna . . .

— Jo, sa hon . . . och nu var det som om hon log mot någon!

Han tog i så kraftigt han kunde.

Ro, ro till fiskeskär, tänkte han . . . och för honom så var det deras plats. Bara deras.

◇

Men så lade de nu i alla fall till vid Ytternäsbyggan och där var det fart och kläm, skratt och rop, dragspelsgnäll och fiollåt. Hon hoppade upp på byggan — och han kom nästan genast emot henne, ja, medan han som hade rott henne ut och som sedan skulle ro henne till fiskeskär, medan han lade upp årorna, så gick den andre fram till henne och gestikulerade framför henne och förklarade allt möj-

Forts. på sid. 26

Jag vill hem sa hon, sedan hon, som i en dröm gått ned och satt sig i båten — jag vill hem . . . och han sköt ut med ett kraftigt tag . . .

Nere vid hamnen i Harge står ett par "lakbusor" nersjunkna i gnistrande vit snö. Strax nedanför ligger ett avloppsutsläpp som helt orenat får rinna ut i Vätterns vatten. Man tror sig faktiskt förflyttad till medeltiden.

utplacerade här. Detta är det största antal busor som förekommit på många år. Förr i tiden, då det var gott om lake, kunde det stå ända upp till 30 små lakstugor här ute. Över hela Vättern kunde man räkna lakbusorna i tusental. Nu finns på sin höjd cirka 200 kvar. Men de flesta av dessa står nu och förmultnar efter Vätterns stränder. Lakfisket har nämligen minskat katastrofalt de senaste åren.

Vi installerar oss i en lakbusa och tänder den lilla vackra kaminen. Snart är det varmt och gott i kojans. Säregna dofter av rök, fotogen och fisk blandar sig till en sällsam atmosfär, som på sitt sätt ökar och förstärker hemtrevnaden i vårt lilla utrymme. Vi gör i ordning våra fiskedon och agnar krokarna.

VÄTTERNNS LAKFISKE — dömt till undergång

Text och teckningar: BERT OLLS

Vårsolen lyser behagligt över Vätterns stränder. Nere vid hamnen i Harge står några grå, gistna lakbusor nersjunkna i snön. Hela hamnområdet verkar rent och vackert som ett sagolandskap. Men skenet bedrar. När jag går ut på isen, för att teckna av lakbusorna, ger den vita ytan plötsligt vika — och jag står upp till knäna i en jäsende svart, vidrigt luktande massa. Jag har gått ned mig i ett av de tusentals avloppsutsläpp som nu förorenar Vätterns förr så rena vatten. Redan i begynnelsen på vår fisketur kom jag i alltför nära kontakt med vätternfiskarnas stora problem — vattenföroeningen!

Efter malören vid det öppna avloppet är det inte vare sig lätt eller roligt att nalkas folk. Men trots odörens lyckades jag till slut ändå ragga upp ett par raggsockor och dito pjäxor hos en vänlig fiskarfamilj.

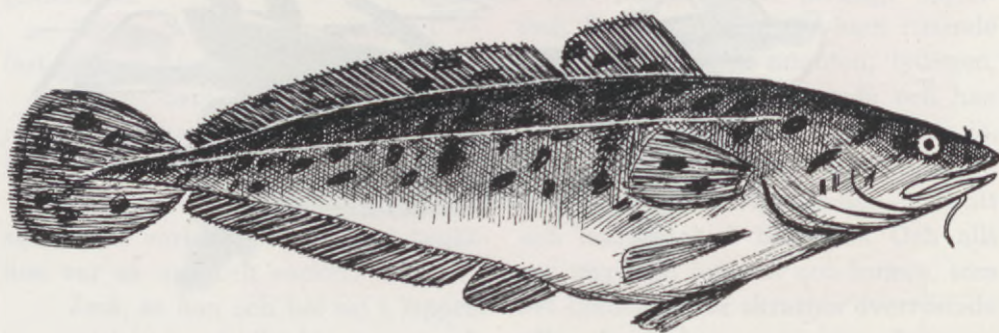
I kvällningen lastar vi en kälke med ved, fiskedon och proviant för natten. Långt ute i viken, nästan vid Rökneöarna, ser vi den lilla lakbusekolonien. Under den kommande natten skall vi vara med om ett lakfiske, som är en särart för Vättern.

En lakbusa påminner till typen om forna dagars hemlighus, men inredningen är naturligtvis annorlunda. En kamin, en vedlår, en fotogenlampa och en trälåda att sitta på utgör hela möblemanget. En del fiskare har till och med kostat på sig lyxen att lägga tras-mattor på golvet. I varje lakbusa finns ett hål i golvet som passas in över en i förväg upphuggen vak i isen. Lakbusorna placeras ut på isen med en nästan vetenskaplig precision. På vissa ställen, där det genom åren har nappat bra, har det bildats hela kolonier av sådana här små fiskestugor.

Efter en lång och stärkande promenad över isen är vi till slut framme vid lakbusekolonien. I år finns det 9 kojor

Vid detta slag utav fiske använder man sig av en hemmasmidd krok, som har en ring av 12—18 sylvassa hullingar. På krokens skaft sitter ytterligare två krokarna där agnet anbringas. När så en lake kommer och nosar på betet, så känner fiskaren detta i reven och och gör ett kraftigt ryck. Hullingarna tränger då in i buken på laken — så att den ljustras underifrån.

Med spänning sänker jag ned kroken i vattnet och låter reven löpa mellan fingrarna. Det tar lång tid innan kroken når botten. Vättern är ju en mycket djup sjö och här är det cirka 30 meter djupt. Busan är varm och skön, och kaffepannan puttrar på kaminen. Utanför har det blivit kallare.

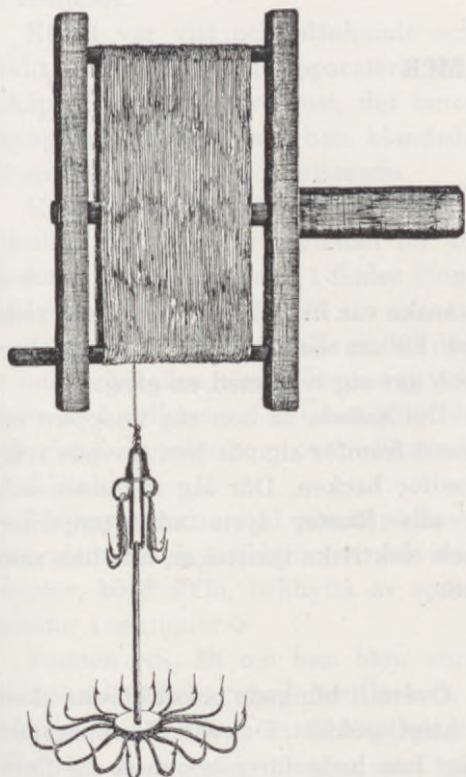

Laken ser faktiskt ut att vara ute på jakt efter en säker död — krokkrönan mitt emot talar sitt eget tysta språk om vad som väntar den glupske på djupet.

Månen har gått upp och strör sitt bleka ljus över fiskeplatsen. Längst borta vid horisonten bolmar röken från Aspa bruk och sprider sina sulfatdofter ut över nejden.

Några av lakmetarna är yrkesfiskare och medan vi väntar på napp så diskuteras de nu så aktuella vattenföroreningarna. Fiskarna talar om att det antagligen kommer att bli långt mellan nappen för laken är i det närmaste utrotad i Vättern. Förhållandet är lika med den viktigaste fisken i sjön, rödingen. Fiskarna är bittra och besvikna. Det pratas och pratas av myndigheter och kommittéer och under tiden dör fisken. Fiskarbefolkningen anser att Aspa bruk, Vielle Montagne i Åmeberg och militären i Karlsborg är de stora busarna. De två stora industrierna häver ur sig tusentals ton av orenlighet och pumpar ut det i sjön. Militären skadar fisket genom sina provskjutningar över Vättern. Fiskarna har konstaterat hur en stor fiskdöd gått över berörda vatten. Hur nät och redskap har smutsats ned av illaluktande och slemmig slam. De har sett hur röding, lake, gädda och abborre har minskat i antal år efter år. De talar också om stora kvicksilverhalter i fisken. Fisk från Vättern har blivit svår att avyttra genom rekommendationen att den endast kan ätas utan risk en gång i veckan. Nu frågar sig fiskarbefolkningen med fullt fog: "Hur skall detta sluta? Ska föroreningarna få fortsätta?"

Granvinda med krokar för lukbusfiske. Betet sitter på de övre krokarna, krokkrönan hugger laken i buken, fångar den

Så här ser en lakbusa ut på insidan. Den lilla kajan är förhållandevis varm och skön att sitta i för den väntande fiskaren, betydligt angenämare än att sitta ute i öppna vinden på en sjö och pimpla ett ishål.

Ska Vättern bli en enda stor dypöl med fisk, som inte ens duger till kattmat?"

När man talar med folk i allmänhet om dessa problem så rycker dom på axlarna för att sedan konstatera att de där med föroreningarna av naturen är säkert överdrivna. Dena uppfattning understöds av en del kommunala förtroendemän och industriledare. Ett kortsiktigt kommersiellt tänkande håller nu på att fördärva en av Sveriges vackraste sjöar. Och här är det inte bara fiskarna som drabbas av eländet utan alla som bor och lever runt Vättern. Vad säger då experterna på miljövard angående tillståndet i Vättern?

Alla tillfrågade är överens om att kraftåtgärder måste vidtagas, och att det måste ske snabbt. Att föroreningarna är stora — men att de kan hävas. Att industrin förorenar mycket, men att de kommunala utsläppen förorenar mera.

1) Hans Palmstierna forskare och författare till bl. a. Plundring svält förgiftning: "Klorerat kolväte som används i stora mängder av pappersmas-

seindustrin bryts inte ned utan förorsakar syrenedsättningar av vattnet. En sådan iakttagbar syrenedsättning finns ute vid Rökneöarna. Den kan skada fisken på berörda platser. Zinkgruvor av typ Vielle Montagne har i Japan förorenat vatten och förorsakat förgiftning av fisk. Till dessa föroreningar tillkommer vidare kvicksilver, DDT och PSB, ämnen som heller inte bryts ned av naturen. I Tyskland har tre stora företag genom lagstiftning tvingats att ta till vara sina avloppsutsläpp. Detta har lyckats så bra, att det till och med går med vinst."

2) Laborator Torsten Ahl, Limnologiska institutionen Uppsala:

"Vattnet i Vättern är ännu i rätt bra skick, men det pågår en förändring till det sämre. 1935 var sikten i denna mycket klara sjö hela 17 meter djup. I dag har den genom föroreningar minskats till 7 meter. Det finns iakttagbara syrenedsättningar bl. a. vid Rökneöarna."

3) Leif Wendt Fiskeristyrelsen:

"Orsaken på att fiskebeståndet i Vättern minskat beror på 1) Fisket (framför allt då nätfisket). 2) Föroreningar-

Forts. på sid. 26

I ett torp djupt inne i skogen bodde jultomten. Han hade bott där åtskilliga år, och han kände mycket väl alla människor och alla barn både snälla och elaka i den lilla staden. Åtskilliga kände igen honom också, det var bara det att ingen hade så mycket som en aning om att han var jultomten.

När han gick omkring i varuhuset och köpte upp presenter till julklappar så såg han precis ut som vilken vanlig äldre vithårig herre som helst i en alldeles vanlig grå kostym. Visserligen hade han ett böljande vitt skägg, men de flesta trodde att han var diktare eller kanske konstnär, för ingen trodde riktigt på tomtar, inte ens de små barnen, och därför var tomten mycket bekymrad också.

Nu satt han i alla fall i full tomte-dräkt röd jacka, grå byxor och röd luva med tofs och lackade klappar i torpet vid ett stort präktigt slagbord.

Drivorna gick nästan ända upp till taket, han hade fotogenlampan tänd, gungstolen knarrade tryggt när han gungade fram och tillbaka. Det stadiga vita sterinluset brann med klar låga.

Då och då kastade han in en enkubbe i den stora vitlimmade spiseln, och det sprakade och knastrade så hemtrevligt.

Utanför stod skogen snövit och grannarna glittrade av rimfrost, och ekorrar och harar och domherrar flög kring hans fågelbord, där han satt ut en präktig havrekärve.

Då och då gick det någon människa förbi i backen på väg till det nybyggda radhusområdet och gav en förströdd blick åt torpet till. Det lyste ju där inne underligt nog, men ingen kom på idén att pulsa iväg genom meterhöga drivor in i skogen, kanske var det bara reflexer från någon billyckta på vägen som gav återsken i de låga rutorna —

Tomten lackade och grubblade på verser och rim, flera säckar var redan fyllda med paket av olika former och format.

Nog var det konstiga saker som folk önskade sig nu för tiden alltid tyckte han. För hundra år sedan då gav han alltid bort till barnen sprattelgubbar och gunghästar och tennsoldater och pappersdockor. Nu var nästan alla leksaker i plast eller av skumgummi, och både dockor och leksaksdjur skulle vara barnvänliga och ändå önskade sig

Tomten hade suttit länge med julklapparna, förbrukat miljals med snören, många, många kilo omslagspapper, ett jättelager av lackstänger — och nu "lackade" det äntligen mot julafton . . . !

Jultomten i radhuset

Text:

MARIANNE HELLMÉR

Teckningar:

MAJKEN BANNER-WAHLGREN

barnen alltid knallpulverpistoler och flygplan och dyra modelljärnvägar. Han suckade.

Lacket dröp från stängen. Barn var otacksamma tyckte tomten, och föräldrarna också ibland, fruarna skulle ha elektriska kylskåp och strykjärn i present och far i huset ville alltid ha en ny bil, och nya bilar, se det var något som jultomten aldrig i världen tänkte ge bort.

I år var det också första gången som han skulle vara tomte i radhusen som nyss hade blivit inflyttningsklara. Det

kanske var lika så bra att han tog reda på kälken och lassade på klapparna och gav sig iväg med en gång.

Det snöade så han såg knappast en hand framför sig när han travade iväg nedför backen. Där låg radhusen och i alla fönster lyste adventsstjärnor och elektriska ljusstakar, alla lika som bär.

Överallt blinkade också blåvita sken riktigt spöklikt. Det var TV-apparaterna; han hade förresten med sig flera sådana i paketet, och dom var minsann tillräckligt tunga att kånka på. Nu var

han framme, dörren slogs upp av själva värden, jo då tomten kände minsann igen honom sedan han lämnat en taxvalp i julklapp till hans barn förra året.

Men värden kände naturligtvis inte igen jultomten. Han trodde bara att han var någon firma som hade uthyrningstomtar anställda.

— Se god dag och välkommen, sa värden. Jag kan erbjuda er en bra lägenhet i ett av radhusen om ni vill gamle man. Jag har ju hört att ni bor långt inne i storskogen, det är väl ganska ensligt förstår jag. Hyran är bara 750 i månaden, och garage hör till. Tomten blev så förvånad så han inte kom sig för att säga någonting.

◇

Han ställde bara säcken på trappan. Men värden sköt in honom i en fantastiskt elegant lägenhet och visade den stolt.

— Eftersom lägenheten är tom så kan ni flytta in redan ikväll sa värden välvilligt. Ett av rummen är möblerat, jag funderade på att hyra ut möblerat först.

Tomten nickade och strök med handen över det böljande skägget.

— Ja, gärna för mig, sa han. Kom tillbaka i morgon bitti så ska vi skriva kontrakt. — Det här är väl en bra fritidssysselsättning att vara jultomte, sa värden. Är ni kanske diktare annars?

— Just precis, sa jultomten, jag är diktare. God Jul.

Tomten började gå på upptäcktsfärd i radhuset.

Köket var vitt och blänkande och fullt med underliga apparater, kylskåp, diskmaskin, brödrost, det fanns knappar överallt. Och han blandade ihop dem nästan med detsamma.

Han råkade slå av kylskåpet när han skulle sätta på värmeplattan för att koka gröt. Vattnet rann i floder längs golvet.

Jag som är van att ställa ut all mat i snön och kallna, tänkte han, så tittade han ut. I radhusen mitt emot blinkade likadana kökslampor över likadana diskbänkar.

TV-apparaterna stod precis på samma plats också, möbleringen var som kopior, bord soffa, bokhylla av spånplattor i sektioner.

Tomten rös, åh om han bara vore tillbaka i sitt skogstorp, han gick in i badrummet och fick en torkställning i huvudet så den röda mössan med tofs åkte på sned, sedan råkade han sätta på duschen och blev genomvåt.

Nu ilsknade tomten till och det brukar inte tomtar göra, men dels var han mycket gammal och hade varit med långt innan krutet uppfanns och både teknik och radhusbyggen var en saga blott.

Dels var han hungrig och tyckte att människorna av idag nog kunde uppfinna det mesta, som skulle vara bekvämt och bra, men samtidigt också hade spolerat hela trivsamheten.

Och då är till och med en jultomte maktlös.

Han kunde ju omöjligt ge dem vedspisar och gamla torp i julklapp allesammans.

Garaget tordes han inte gå ned i, förresten hade han bara en kälke att ställa där inne, förut hade han haft vita renar och släde. Men de hade väckt sådan uppmärksamhet på lördagarna att han måste sälja dem till en gammal skogstomte i Bergslagen.

Tomten suckade. Han satt i sin tomte-dräkt och våta jacka och grubblade likt Viktor Rydbergs tomte på en gåta.

Då ringde det på dörren, det var vice värden som tittade in.

— Ska ni ut och dela ut fler julklappar och uppträda något mer i kväll eftersom ni har tomte-dräkten på er, sa han? Jo, jag ska förresten säga att

Tomten suckade, satt i sin våta jacka och grubblade likt Viktor Rydbergs tomte på en gåta. — Men det gällde nu moderna radhus, knappar och maskiner en stackars gammal tomte har svårt att handskas med. — För han var en vanlig gammal tomte, ingen modern radhustomte.

frugan önskade en tvättmaskin, men det kunde hon ingen få i år, han skratade skämtsamt.

— Är det min bror som har bett er, att vara tomte för ungarna?, fortsatte han misstänksamt.

◇

— Tomten jakade, precis, sa han, er bror bad mig vara tomte, som extra jobb förstår ni, vi diktare har det så besvärligt så, sen dom skrev Hej tomtegubbar slå i glasen, är det inte så mycket mer att dikta om, och Viktor Rydbergs Tomten är ju passé.

Värden slog ut med händerna. — Ingen enda av våra barn tror på tomten sa han, men jag skulle bara se till termostaten.

— Ni har väl inte satt på för mycket värme, ni kanske inte är van vid sådana här moderna finesser va?

— Nej jag är nog inte det konstaterade tomten vemodigt.

— Det var ännu värre än en gång när jag bodde i själva berget och hade tomteverkstad där. Mer primitivt, om ni förstår. Jag åkte efter renar då och inspekterade att folk var snälla mot husdjuren, och då var det ju ingen som glömde att bjuda mig på gröt, han strök sig över skägget.

◇

Värden stirrade på honom. — Så skämtsamt ni är, sa han, ja då ska jag dra mig tillbaka. Det skulle jag också vilja göra tänkte tomten, minst hundra år tillbaka i tiden, men det sade han naturligtvis inte. För det var ändå ingen som skulle tro honom.

Han hörde att värden slog igen dörren, så gäspade han trött, och nickade till, den röda mössan föll av honom.

— Tomten vaknade av att det var full snöstorm utanför och brasan hade slocknat.

— Jag har drömt, tänkte han, nå det var då för innerligt väl. Han satt vid sitt slagbord med stearinljus och gröten kokade på spisen och skinkan puttrade i ugnen, och det doftade lack och ved och gammalt furuträ.

Då måste det vara julafton ikväll först, men då får jag passa på så jag hinner iväg till de där eländiga radhusen.

Barnen måste ha sina klappar och de äldre också.

Hur skulle det se ut om inte tomten kom på julafton, tomten som ingen trodde på, men alla längtade efter.

Forts. från sid. 13

sarra humorn frodats så friskt som en gång på landets sanatorium. Döden, kistan, bårhuset och likvagnen ingick helt naturligt i den dagliga vokabulären. De tillsynes urgrova skämten kring dessa mer eller mindre heliga ting är ändå så lättförklarliga. Med döden ständigt i blickfånget skapade man sig en hård attityd, ett värn mot uppgivelsen, den farliga pessimismen. Den som började grunna på sin egen situation var snart prisgiven.

Sedan Värnamo kommit in i bilden överflyttades en hel del makabra historier till kniven och slipstenen. "Dr Vidfelt hade en stor svart hund, som alltid satt vid operationsbordet och käkade revben." Den hunden blev så ofta beskriven och levandegjord, att många patienter helt och fullt trodde på dess existens. När vi nu 1969 besökte Värnamo lasarett, för att samla stoff till de här raderna, kunde vi inte undlåta att fråga hur det egentligen förhöll sig.

◇

— Jo, säger fröken Alma Strandbäck, läkaresekreterare åt dr Vidfelt under många år, doktor Vidfelt hade mycket riktigt en hund, en svart lapphund som hette Rulle, men in på lasarettet fick han förstås aldrig komma.

— "Före operationen får du dra slipstenen! En hel timme håller han på!, sen tar han på sig ett skinnförkläde och ett par stora träskor . . ." Det där med slipstenen gick sällan hem. Träskorna däremot var kanske en realitet.

— Det var dom, säger fröken Strandbäck. Dr Vidfelt hade alltid träskor på sig när han opererade. I Algotsboda — Vilhelm Mobergs utvandrarsocken — bodde en träskomakare som hette Theander. Han visste måtten, och han gjorde många par välgjorda träskor åt dr Vidfelt.

◇

Utöver den arbetskrävande lungavdelningen skulle dr Vidfelt och hans underläkare även sköta det övriga lasarettet. Arbetstiden blev därefter och för att få en inblick om den, liksom en hel del andra unika förhållanden, låter vi en f.d. patient från sanatoriet Lugnet, Kronobergs län, berätta:

— "Tre gånger har jag varit i Värnamo, 1944, 1947 och 1950. Sju revben

och en bit av ena skulderbladet har dr Vidfelt plockat bort. Mitt huve sitter lite på sne, men i övrigt är jag frisk och kry.

Första resan till Värnamo glömmar jag aldrig. Vi var tre lungsotare, som kom samtidigt. En liten rund kille från Lindesberg, som tidigare spelat vänsterhalv i Lindesbergs A-lag, en polis från Skövde, som fått sin lungsot i finska vinterkriget, och så jag.

Någon inskrivningsprocedur eller andra byråkratiska formaliteter förekom inte, det var bara att gå in och lägga sig i en säng på väntavdelningen. Klockan 9 på kvällen kom ett biträde in och sa att vi skulle på undersökning.

— Så här dags, mitt i natten?

Jodå, det var bara att kliva upp. Med nerverna på helspänn stegade vi iväg till läkaremottagningen.

Detta med nerverna var mer eller mindre en självklar sak. Under månader, kanske år, hade man gått och väntat på det här ögonblicket. Nu gällde det — skulle man bli godkänd? Det värsta som kunde hända var att bli hemskickad. Att bli återsänd till sanatoriet utan operation var något av en dödförklaring. Visserligen var dr Vidfelt en mästare i att finna de rätta or-

den, att trösterikt ställa in siktet på ett "välkommen åter" men för flertalet av dessa "underkända" blev det ett tungt farväl.

Av oss tre var polisen ansatt av den värsta nervdallringen. När någon häftigt öppnade en dörr till väntrummet tog han helt omedvetet ett skutt rakt upp i luften, så att han välte omkull bordet vi satt vid.

Vid halv 11-tiden var vi klara med undersökningen och fick gå och lägga oss. Nästa morron skulle vi få veta resultatet. En av oss skulle då också opereras, vem visste vi inte. Vänsterhalven från Lindesberg somnade så gott som omedelbart, polisen och jag låg vakna och pratade nästan hela natten.

◇

Strax efter kl 6 följande morron kom överläkaren på rond. Observera tiden! Finns det något mer sjukhus i Sverige där överläkaren går rond före klockan 7 på morronen?

För första gången fick vi nu se den omtalade mannen, dr Vidfelt. Han gick runt och hälsade, sa några ord till var och en. Jodå, vi var alla tre mogna för operation, nu gällde bara vem av oss som först skulle upp på operationsbor-

SÅ SKA EN SLIPSTEN DRAS...

Patienterna gör sina kommentarer, även med ritstift, visar denna teckning. — Vidfelt slipar, Lindén drar, teckning av glad plastipatient, foto ur gästboken 1949.

det. Operationen tog flera timmar i anspråk, och enligt rutinen utfördes endast en operation om dagen.

Polisens säng hoppade liksom jämfota och själv hade jag lite besvärligt med andhämtningen. Minuten efter det att rondan försvunnit kom ett biträde in och satte hjul under sängen — min säng. Ut i korridoren, in i hissen. Mellan vårdavdelningen och lasarettets huvudbyggnad hade byggts en lufttunnel, av patienterna döpt till "Suckarnas bro". Komna halvvägs gjorde tunneln en krök och där stannade flickan. Hon hade mörkt slätkammat hår, uppsatt med en liten knut i nacken. Hon kom fram, rättade till kudden, pratade lugnt och vänligt, men om vad minns jag inte. Senare har jag fått veta att flickorna alltid stannade till ett litet ögonblick här i tunnelkröken. Flera av flickorna var frireligiösa, företrädde en glad, vänlig religion. Ibland bad de en bön tillsammans med patienten, men oftast blev det bara några lugnande ord innan ekipaget rullade vidare.

Inne i operationssalen stod redan dr Vidfelt och tvättade sig. Han hade kraftiga, muskulösa armar. Träskor hade han också på sig, det hann jag se innan jag somnade.

Första dan efter operationen gick liksom i dvala. Nästa dag kom vänsterhalven inåkande. Han sov och snarkade som den värsta timmerhuggare. Ett par veckor framöver skulle vi nu logera ihop, bara han och jag, rummet hade bara plats för två sängar.

Något prat blev det inte, vi hade allt för ont i våra ryggar. Utom på kvällarna när vi fått våra morfinsprutor. Ah, det var dygnets ljuvligaste stund. Efter några sekunder släppte alla smärtor. Därefter blev vi båda lika snacksaliga. Halvbacken berättade om sina matcher, jag om min familj. Efter cirka 10 minuter domnade vi bort, somnade. Det egendomligaste var att jag varje gång drömde likadant. Drömde att jag vandrade över en stor ljus äng, där det var fullt med små röda blommor. Samma dröm, samma äng, varje kväll. Att bli morfinist/narkoman kan inte vara svårt.

Efter 10 dagar åkte vi in på allmän sal. I ett hörn därinne låg polisens och hojtade. Lika deppad som han var före operationen lika tokrolig var han nu till att prata. Tack vare hans ljugarehistorier gick både dagarna och nätterna som en dans. Det var bara det att

Forts. på sid. 24

Snälla och beskedliga är djuren...

av EBBA RICHERT

Tankarna kring människan och djuret, vad de betyder för varandra, människans behov av en levande varelse, infann sig efter ett ofrivilligt besök på hundkyrkogård en vinterdag. Knappt synlig för snö och höga träd var det lågan från en brinnande marschall som drog min uppmärksamhet till sig. Vem hade tänt ljus inne mellan träd och buskar mitt i snön en kall februari-söndag? Den frusna isen kraschade under fotsulorna, öppnade små vakar mellan tuvor och stenar. Jag upptäckte att jag befann mig inne på en hundkyrkogård, belägen i skogen, fri från murar och stängsel av något slag.

Fascinerad av stämningen, skogsusset och tystnaden kring dessa gravstenar, steg frågor upp inom mig. Så mycken koncentrerad kärlek! Ingen grav bortglömd så länge husse eller matte fanns i livet. Väl underhållna gravstenar med tydliga inskriptioner.

"Tack lilla Sola för trevliga 12 år
Glömmer dig aldrig.
Husse och Matte".

"Nicklas, Husse's bästa vän i 13 år".

"Mattes lilla Lotti".

En hund hade fått sitt betyg utsatt på gravstenen:

"Kid,
barnvän
trogen.
Tack för allt.
Matte och Husse".

Intill graven en inbyggd stenbänk för hunden eller matten att vila sig på vid besöken.

Den som tror på en andevärld och kontakt med det hinsides, tror också ofta på hundens själ. Det har sagts att hundar visat sig för den efterlevande matten eller hussen. Och kanske var det denna tanke på hundens själ som hade tagit sig uttryck i följande inskription på en gravvård:

"Daisy, Guds fina skapelse
vårt allt på jorden
lämnade oss den 10/1 1962 i ousäglig
sorg och saknad.
Husse och Matte".

Det låg nära till att dröja sig kvar i begrundan och eftertanke. Bakom

slutna ögonlock försöka frammana bilden av denna husse och matte som mistat "sitt allt på jorden". För dem hade Daisy varit enda barnet, som tagit emot deras rikliga kärlek.

Inte alltid får en avliden människa samma tack på vänskap efter sin död som dessa hundgravstenars inskrifter vittnar om.

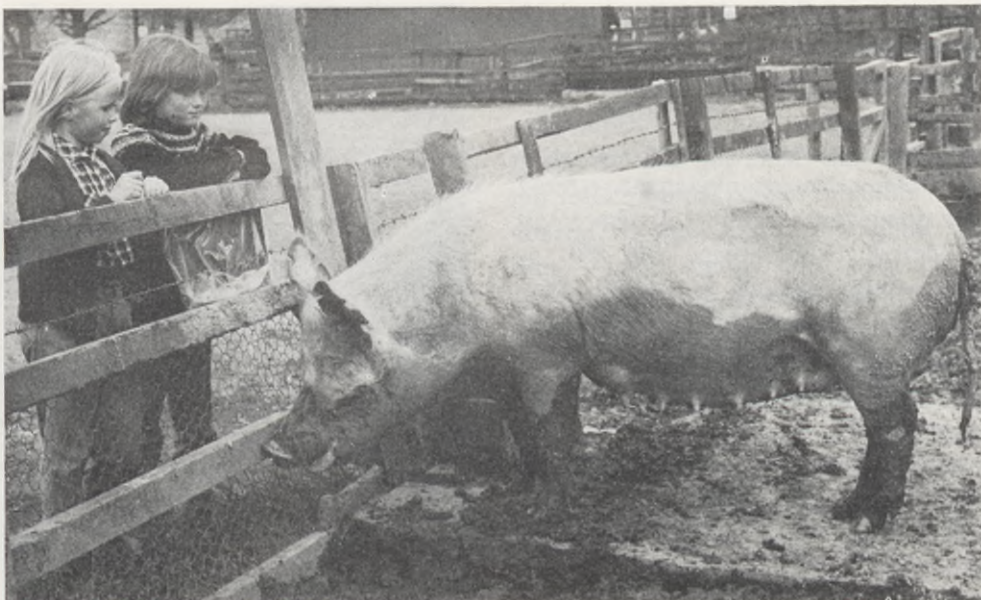
Den vårdag ett par månader senare, då jag återvände till samma plats, var gravarna smyckade med friska blommor, levande tulpaner och narcisser till Nicklas, Husses vän, död sedan 15 år. Vid "Douglas" grav brann en marschall, stod en vas med friska levande nejlikor. En ensam man jag såg avlägsna sig, hade krattat och vattnat, satt nya blomplantor. Douglas dödsår var 1952. Hans husse, en vithårig fin gammal man, som ännu efter 16 år vårdade sin gode väns grav! Hur ofta är människor så lång tid lika trogna sina avlidna vänners minne?

◇

Tanken tog mig med på en kavalkad genom mitt eget liv, vänner jag känt som haft sällskapsdjur. I min egen barndom levde jag bland djuren, mer bland de stora än små, som det gärna blir på en bondgård. Jag hade ett lamm jag fäste mig särskilt vid. Det hade skadat ett ben och jag fick ha det inne hos mig i det stora köket, sköta det som vore det mitt eget syskon. Sådant får ett stadsbarn aldrig uppleva. Den moderna storstadsmänniskan i vår mekaniserade tid, i vilken kontakt står hon till djuren? Har mekanismen lyckats döda hennes behov av levande varelser? Har djurens betydelse för människan minskat?

Nej. Tvärtom. Enligt Svenska Kennelklubbens uppgifter fanns år 1968 inregistrerade 38.800 hundar över hela landet. År 1961 var siffran endast 28.800. En ökning på 10.000 har skett. Detta gäller enbart hundar. Och bland hundarna utgörs de tjugo i topp av shäfrar. Därefter kommer pudeln som sällskapshund.

Människans behov av en levande varelse har stegrats anmärkningsvärt bara det senaste årtiondet. Människan har väl ej heller känt sin ensamhet så tung som i vår tid, då var och en trots gruppgemenskapen, går upp i sig själv och inte har tid eller känslor till övers för andra, såvida det inte medför kommersiell vinning. En hund eller katt har alltid tid att ta emot ömhet, tid att ge ömhet tillbaka.

Människans dragning till djuren har stegrats, kanhända känner nutidsmänniskan, på sitt sätt, ett behov av djuren, i likhet med våra "ensamma" förfäder, som omgav sig med en mängd husdjur; svin, och även löss i kläderna!

En affärsman, en politiker, en officer, ensamlevande eller med stor familj kan känna ensamhet. I hunden får han den vän som lyssnar till honom, lyder honom, skänker beundran, tillgivenhet, ger honom avkoppling och stillhet. En hund blir aldrig otrogen sin matte eller husse. Där skiljer han sig från människan.

◇

Ett ensamt barn rekommenderas oftast ett husdjur. En hund, en katt, en sköldpadda, ett par undulater, nånting levande och hjälplöst att ta hand om och vårda. Senast efter Pippi Långstrumpsfebern skulle alla barn ha en "herr Nilsson", den lilla söta apan som var så kokett och odygig.

Vad ett djur kan betyda för en människa har jag sett otaliga bevis på. Hur många gamla ensamma har inte fått sitt liv berikat genom en hund eller katt? Men hur ofta blir inte dessa gamla ut-satta för hån och elakheter från sin omgivning? Jag minns från min barndom en äldre ensam dam som hade en tax. En dag blev taxen överkörd och dödad. I sin förtvivlan ringde hon upp en kvinnlig släkting med make, mor till tre barn av vilka hon förlorat ett. Släktingen sa: — Men snälla du, det är väl ingenting att gråta för, det var ju ändå bara en hund. Det hade varit värre om det varit ett barn. Kanske inte medveten grymhet men tanklöshet, bristande förståelse. Samma tank- och taktlöshet som vidlåder många som själva lever i stor mänsklig gemenskap och inte kan sätta sig in i vad ett sällskapsdjur betyder för en annan människa, kanske främst den ensamma. Förr i tiden, inte så länge sedan,

kunde stadsbon ännu få se hästar inne i storstaden. Många har väl ännu i friskt minne de gamla bryggerhästarna, vars hovklapper ekade mot gatstenarna. Mången stannade, gav hästen en klapp på huvudet, en sockerbit, fortsatte vidare. Och längre tillbaka hade stockholmaren kor in på knutarna. Stadsbarnet fick med egna ögon se såna djur utan att behöva resa till landet. Nu ses allting i TV.

◇

Hur mycket vet en 16-åring om våra vanligaste boskapsdjur? En ung flicka, född och uppväxt i Stockholm, var en sommar med mig på en gotländsk bongård. Hon hade aldrig sett ett levande höns, än mindre en tupp. Nu har tupparna också börjat försvinna och hönorna själva vet väl knappt hur de ser ut. På gårdsplanen spankulerade en tupp i sitt majestät. Flickan som nyss gått ut folkskolan, frågade mig varför den hönan såg annorlunda ut än de andra. — Han är en tupp, undervisade jag. — Kan du inte skilja på en höna och en tupp?

◇

Nej, det kunde hon inte. Korna kände hon igen, för det hade fyra spenar. Men en tjur? En sån fick hon aldrig se för de var redan då ur leken.

Så tragiskt för hankönet inom boskapsdjuren nu emot förr. Den som föds tupp kan födas hur viril som helst, han får ändå inte verka för det han ursprungligen varit avsedd till. Såvida han inte råkar ha en respektabel stamtavla och kan aspirera på platsen som

avelstjur. Om inte, får han bara växa upp till köns mogen ålder, om ens det, innan han avlivas och blir till stek på välfärdssamhällets bord.

Ko föder kalv utan beröring med tjur. Höns värper ägg utan tupp. Endast de utvalda hönorna får sin tupp som gör deras ägg befruktade. Men glädjen att själva kläcka fram de små duniga ungarna har frångåtits dem. Där rycker äggkläckningsmaskinerna in.

Hannens betydelse inom boskapsdjuren har diskriminerats. Eller heligförklarats! Ko föder kalv utan tjur, kycklingar kläcks fram med maskin. I människovärlden . . . ? Kvinnor föder barn . . . utan man. Semination! Kan-ske snart . . . ?

En förskjutning i strukturen, en rationalisering. Allt måste gå fort, kostnaderna inskränkas? Vart bär det hän? Boskapsdjuren i vårt land har blivit allt färre, kommer väl snart att helt försvinna. Man märker det bäst om man jämför landskapsbilden av i dag och för ett tjugotal år sedan. Hästarna ute på betesmarkerna är lätt räknade. De unga graciösa fölen? Snart bara ett kuriosum för fotografjägare på sevärheter. Och korna? Blir inte kossorna problemkossor sedan de mistat tjuglädjen och tvingats släppa fram sin mjölk till elektriska maskiners gnisslande dunk i stället för som förr till mjölkpigans rogivande sång och varma grepp kring deras spenar?

Maskiner! En dag kanske de levande sällskapsdjuren tas ifrån oss och ersätts med tekniska figurer. En hund som viftar på svansen och får tårar i ögonen eller morrar, beroende på vilken knapp hans husse eller matte trycker på. En dag . . . man kan fantisera in i en värld vi ännu aldrig skådat, man kan gå vilse i sina egna labyrinter.

Men låt oss dröja vid den favör som ännu förunnas oss: att få skaffa oss ett eget levande sällskapsdjur.

Som redan nämnt har behovet av hund tilltagit starkt. En åldring känner inte sin ensamhet så fruktansvärd om han har en hund eller katt, ett husdjur som följer honom, talar till honom

TÄNK PÅ
HJÄRT- OCH LUNGSJUKAS
BLOMSTERFOND

Postgiro 95 00 11

på sitt språk. En hund kan mången gång rädda en åldring från döden, frånsett det inte gäller slarv med gas eller liknande, då även det hjälplösa djuret ibland omkommer.

Varje folkpensionär som önskar sig en hund eller katt, borde få det. Staten har råd med så mycket annat, varför inte ge pensionären en livskamrat på gamla dar? Med 67-årsglädjen över att ha raderats ut från samhällstjänsten, borde följa ett certifikat på fri hund eller annat sällskapsdjur, plus kost för djuret. En folkhund! Eller en liten söt undulat som kvittrar pensionären godmorgon, då samhället sagt honom godnatt. Ett litet husdjur till varje enskild folkpensionär, för "lång och trogen tjänst" i den stora statens arbete.

Den lilla gumman med den lilla lilla katten är idyllen på väg tillbaka i vår atomålder. Aldrig har det haft så stor

Det finns protestanter även i djurvärlden . . .

Liksom i vår människovärld protesteras det också i djurvärlden — titta på den skrikhalsen!

betydelse för människan att ha en egen levande varelse i sin närhet som i vår tid, då levande liv alltmer ersätts med mekaniskt.

Man kan ge en skolpojke till julklapp en robotgubbe som skruvas upp, som blixtrar och dundrar och för oväsen i hela familjen. Det är vad grabben uppskattar för stunden. Men om han i stället hade fått en levande hund, en fågel, ett marsvin eller en sköldpadda, skulle han blivit ännu gladare.

Barn älskar djur. När de är elaka mot djuren är det för att de vuxna varit elaka mot dem själva.

Än mer än barnet är den ensamma övergivna människan i behov av ett husdjur. Även om hon måste gå ut med hunden, är det som om just den uppgiften gav nya krafter. Det man tycker är roligt, går alltid lätt att utföra.

Jag känner en ensam gammal dam, ett känt namn på den tiden hon hade kraft och kunde vara ute i de intellektuella kretsar hon tillhörde. Efter en olycka, som band henne vid våningen och ålderdomens ensamhet, fick hon genom ett tillfälle en katt att se efter några veckor. Katten blev hennes vän för livet. — Katten och jag har det så roligt, hörs ibland hennes glada röst i telefon. — Du kan inte tro så söt den är, och lekfull. Det är kattens förtjänst att jag alltid är på så gott humör, trots olyckan.

När en människa blir gammal, inte kan överanstränga sina ögon med läsning, inte orkar lyssna eller kan lyssna till radio och TV, när hon blir helt hänvisad till sig själv och sin egen ensamhet, då kan en hund, en katt eller fågel bli hela hennes livsinnehåll. Och den som har råd, håller sig inte alltid bara med en hund eller katt. Man har två eller tre. Vilket för mina tankar tillbaka till hundkyrkogården, där en familjegrav med sex gravvårdar över hädangångna hundar stannat i mitt minne. På varje sten stod hundens förnamn med hussens adliga efternamn utsatt, hundarnas respektive födelse- och dödsår.

Var går gränsen mellan hund och människa? Mellan djur och människor överhuvudtaget? Vårt behov av kontakt med levande varelser finns ännu kvar. Lyckligtvis. Sällskapsdjuren såväl i storstaden som på landsbygden har fått sin renässans.

det gjorde så ont när man skrattade." Så långt kronobergarens berättelse. Otaliga människoöden strålade under åren samman i Värnamo. Kontakter knöts, som än i denna dag har sin varaktighet. Människor under samma plåga kommer ofta varandra nära.

I avdelningens gästböcker — det lär finnas fem stycken — skrev patienterna sina namn, data och några rader därutöver. Sällan har så många tack-samma ord — formade i poesi, prosa eller roliga teckningar — samlats inom samma pärmar.

Stundom plockas de där böckerna fram ur sin gömma, man bläddrar i bladen och i minnet.

En skollärare från norra Skåne låg en påskhelg nyopererad i Värnamo. Det var i början på 40-talet och allt sen dess har han varje påskhelg skickat ett kort till Värnamo lasarett.

En öläkning hade väldigt svåra fel på ena lungan. Fyra gånger opererades han av dr Vidfelt. När han kom tillbaka femte gången sa han till doktorn: "Nu säger ja som slagskämpan på marknan, nu slutar vi för nu har ja inte en tann kvar i käften!" Själv hade öläningen bara ett revben kvar. Nästa operation gick det också.

Någon bestämd fritid för läkarna på plastikavdelningen fanns inte. Söndagar och helgdagar förvandlas ofta till vanliga arbetsdagar. Arbetet blev också deras hobby och deras arbetslust och intresse tycktes aldrig sina.

◇

Pingstdagen 1952 gjorde dr Lindén en något ovanlig vårutflykt. På Spenshults sanatorium i Halland fanns en patient, som var så dålig att han knappt orkade gå. Men opererad ville han bli, det fick bära eller brista. Den enda dag dr Lindén kunde komma loss var pingstdagen. Syster Margit Nilsson, operationssköterska under många år i Värnamo, följde med på resan. I bilens baksäte hade man plockat in en stor korg med olika instrument. I en provisorisk operationssal i Spenshult genomfördes operationen. Mannen hade satsat rätt och har än i dag samma aptit på livet.

Om söndagarna brukade dr Vidfelt merendels följa med ett jaktlag ut i skogarna kring Värnamo. Skjuta frågade han inte efter, han var mest med för att få komma ut i friska luften.

Ofta hände det då att han både före och efter jakturen gjorde en liten rond på sin plastikavdelning. Ställde bössan utanför dörren, tog på sig en vit rock och stegade in. Kanske låg där någon nyopererad och flämtade efter luft. Bara dr Vidfelt visade sig, så några trygga ord, blev det genast lättare att andas.

◇

Den 31 januari 1956 slutade dr Vidfelt som överläkare på Värnamo lasarett. Ett år tidigare, den 15 december 1954, hade plastikavdelningen upphört. Tillkomsten av nya effektiva mediciner, tillsammans med de lyckade plastikoperationerna, hade starkt decimerat tuberkulosens utbredning. Lung-soten — den stora folkfienden — var inringad, tillbakaträngd.

Nya bestämmelser hade också tillkommit. För att utföra de svåra plastikoperationerna fordrades numera en särskild narkosöverläkare. Värnamo lasarett ansågs för litet för en sådan befattning.

Efter 12 år som riksavdelning övertog professor Crafoord, Stockholm och thoraxkirurgiska klinikerna i Lund och Malmö patienterna från Värnamo upptagningsområde. Epoken Vidfelt var slut. Den statistik han efterlämnade och som ännu inte är helt bearbetad skulle säkerligen räcka till en avhandling. Att den utgör ett mycket unikt kapitel i den svenska läkekons-tens historia därom är alla ense.

◇

När vi för dessa raders tillkomst en vårdag 1969 anlände till Värnamo lasarett möttes vi först av en sorgesam nyhet. I maj 1968 hade dr Vidfelt drabbats av en blodpropp. Halvt förlamad, bunden vid sjuksängen, kunde han inte ta emot.

— Försent, försent . . . Med den tanken malande i huvet gjorde vi ändå en runda genom lasarettet. Tittade in i källarevåningen, där aj-kören en gång blandat sina toner. Fortsatte över Suckarnas bro, stannade ett ögonblick i kröken, där man genom ett litet fönster kunde skymta en flik av en blå vårhimmel. Vandrade vidare till läkare-mottagningen, det rum där så många nervtrådar spänts inför det ovissa av-görandet.

Träffade därefter doktor Lindén, fröken Strandbäck och flera andra, som var med på den tiden. Tack vare dem fick vi ändå en fullödig bild av

den man vi sökte och hans fascinerande livsgärning. Av var och en fick vi samma kommentar; beundran. Inte bara för hans kunnighet, arbetskapacitet och heta vilja, utan minst lika mycket för människan Gunnar Vidfelt, hans omtanke, vänlighet, hjälpsamhet.

Komna till Värnamo ville vi ändå se var han bodde. Lillegårdsgatan 6, en gul villa, ett par kvarter från lasarettet. Över dörrskylten en ringledningsknapp. — Kanske, kanske ändå . . .

Kvinnan som öppnade var doktorinnan Anna Vidfelt, även hon en gång starkt engagerad i sjukvården, husmor på Värnamo lasarett under 18 år. Lite tveksamt gick hon före in i lägenheten, lossade en bild ur sitt fotoalbum — det var det vi hade bett om. Med bilden som utgångspunkt fördes frågorna över till nuet.

— Jo, sa hon och lyste upp, i dag är han faktiskt bättre än på mycket länge. Ni kanske vill titta in och hälsa på honom?

— Tack, gärna.

Inne i ett ljust soligt rum låg han i sin sjuksäng. Han, den starke, som stått vid så många sjukläger, var nu själv fjättrad vid sjukbädden. Förlamad och med starkt nedsatt syn kunde han knappast röra sig, inte ens läsa. Osökt kom de kända orden från Golgata: "Andra har du hjälpt — dej själv . . ."

◇

Ute på gatan flöt konturerna liksom samman. — Inte läsa, inte ens kunna se en bild. Vad är det då för mening egentligen? Han som alltid hann före — varför skulle då vi komma så sent — för sent?

Nere vid Lasarettsgatan satte vi oss på en bänk i solskenet. Bilden vi fått av doktorinnan plockades fram ur portföljen. Så såg han alltså ut i sin krafts dagar. En viljestark haka, milda, vänliga ögon.

Ute i vårt land finns säkerligen många som gärna skulle vilja återse de välkända dragen. Med ärrade ryggar och med ljusa förhoppningar har de en gång vandrat den här gatan, ut från Värnamo lasarett. Med ett igenkännande leende skulle de nicka mot hans bild. Kanhända ska de också hålla fram bilden för någon nära anförvant och säga: — Han där har räddat mitt liv!

För de ordens skull vill vi ändå försöka. Ett vackrare betyg kan ingen människa få.

Forts. från sid. 17

na från industrier och kommuner. 3) De militära provskjutningarna.

Syrenedsättningen vid Rökneöarna kan hindra fiskens fortplantning. Både röding och lake leker vid dessa platser. Men vissa fisksorter i Vättern har ökat. Bl. a. sik och siklöja. Sik, siklöja och inplanterad regnbågsforell är helt kvicksilverfria i Vättern. Annan fisk kan ätas en gång i veckan utan några som helst skadeverkningar."

4) Länsingenjör Sven Wetterhall Länsstyrelsen, Örebro:

"Kommittén för Vätterns vattenvård arbetar för fullt. Både kommuner och industrier är fullt medvetna om vad som behöver göras. Alla ställer sig mycket välvilliga till våra krav. I första hand måste kommunerna bygga ut det tredje steget i reningsverken. Detta krav gäller i första hand Jönköping och Huskvarna. För att bygga ut reningsverken vid alla kommunala utsläpp runt sjön så skulle det i reda pengar gå på cirka 12 miljoner kronor. Fosfortillflödet i Vättern är i dag 200 ton per år. Med effektiva reningsverk skulle dessa utsläpp reduceras till under 100 ton. På kort tid skulle då Vättern bli lika ren som i början av 1940-talet. Detta är ett krav som Naturvårdsverket ställer. Kviksilverhalten är inget problem i Vättern. Det som finns härstammar från de nu förbjudna betningsmedlen. DDT är heller inget problem. Aspa bruk och Vielle Montagne ställer sig helt positiva till våra krav. Vid Aspa bruk har redan åtgärder vidtagits. I Ämmeberg pågår undersökningar."

◇

Medan diskussionen pågått har två lakar nappat på metena och halats upp ur djupet. Natten skrider framåt i gemytlig stämning. Gubbarna i de olika busorna hälsar på hos varandra för att se hur det blir med fångsten. Man dricker kaffe och äter smörgås och visst förekommer det att man blandar sitt kaffe, om inte med kron, så dock med någon annan renad eller destillerad dryck. Ute på isen har det blivit kallare för varje timma som går. Det knakar och brakar i isen, och rätt som det är vräker denna oroliga sjö upp en råk på flera hundra meter. Isen på Vättern är i år bara cirka 20 cm så det gäller att fara varligt fram.

Timmarna går. Den vita röken lägger sig som en lätt dimslöja över isen.

Elden i kaminen falnar och dör. I en gråkulen gryning samlas alla lakfiskarna utanför busorna för att lasta kälkar och sparkstöttingar med nattens fångst. Fiskelyckan . . . Tja två lakar på sex man är ju inte mycket att hurra för. Någon förbättring under de närmaste åren är ju heller inte att vänta. Nästa år kommer det säkert att stå ytterligare lakbusor uppradade vid Vätterns stränder. De kommer att stå där som minnen av ett särpräglat fiske, som upphörde på grund av människans föroreningar. Eller kan man hoppas på en snar förbättring av Vätterns vatten? Den som lever får se . . .

Historiska data kring

JULEN

Den nordiska julen i förkristen tid firades sannolikt tre veckor senare än den kristna helgen.

•

Från hednisk tid kvarstod många bruk, även sedan julen fått kristen prägel. Julen var av gammalt de dödas högtid. Man trodde att de kom på besök till de levande och att de döda skulle ha del av julmaten.

•

Mellan jul och nyår var "alla farliga makter lösa", trodde man. Som ett minne från hednisk tid kvarstod under hela medeltiden julens "minnesdrickning" till de avlidnas ära och fred.

•

Brödet var en viktig vara för julen, förr som nu, och ölet skulle vara färdigbryggt och starkt förstås. "Lussekatter" fanns redan på 1500-talet berättar Svenska Krönikan. De dekorerades med urgamla hednahelgtecken. För vardagsbrödet användes mycket kornmjöl blandat med rovmos.

Forts. från sid. 15

ligt . . . och visst hade han tänkt komma till dansen i går, som de hade bestämt, men han hade fått förhinder, farfar hade blivit sjuk, eller rättare sagt hans egen, köttsliga moder.

— Så du får försöka förstå en annan, sa han.

— Jo, sa flickan . . . och log som en gång i båten, men nu mera direkt.

— Och visst tänkte jag att du skulle få åka med i dag hit, sa den unge mannen och tog oroligt åt hårvirveln. Men så kom syrran och . . .

Det var nu som den rödhåriga med den konstiga dialekten sträckte upp huvudet ur ruffen.

— Nå, tomtegubbe! ropade hon. Ska vi inte sätta fräs? Här är ju inget, alltså.

Men den unge mannen hade så mycket att förklara så han kunde inte gå genast: det var så att syrran jobbade i Götet, eller rättare sagt någonstans i Skåne och . . .

— Men vi ses kanske en annan gång? sa han.

Flickan svarade inte. Hon bara stod där. Och han som satt i båten och skulle ro henne till fiskeskär, han kom sej inte för med något han heller — han bara satt där.

När båten dunkade bort stod flickan som var vackrast i världen kvar på bryggan — hon stod där hon stod och visste liksom inte hur allt nu var här i livet. Han i båten var inte heller så säker, men han kände i alla fall att han måste kalla på henne och försöka göra henne glad.

— Nu fortsätter vi, sa han och skratade och sa att hon säkert skulle bli nöjd med platsen: någon underbarare fanns inte på denna jorden.

◇

Hon klev försiktigt ner i båten — försiktigt som om hon vandrade i en dröm och därför inte ville riskera att stiga fel.

— Jag vill hem, sa hon.

— Vill du hem? sa han.

— Ja, sa hon. Jag hoppas du förlåter mej.

— Jo, sa han och sköt ut och satte sej vid årorna och rodde tankfull in i fjärden. Ro, ro till fiskeskär, tänkte han — när han nu såg det försvinna i fjärran och sjunka i havet. Ro, ro till fiskeskär . . . men nu tog han ut årtagen kraftigt, för de skulle hemöver.

Tillägg i min historiebok

Att umgås med kungar...

"Han är ung, endast 21 år gammal, och liknar en bok, där ingenting är skrivet". Så skrev man till Polen från Sverige om Johan III:s son Sigismund, som blev även Polens kung. Man menade att det ankom på polackerna själva att göra en god eller dålig regent av gåvan från Sverige. Det var ganska finurligt skrivet av Erik Sparre, som lär ha hållit i pennan. Ja, det var på den tiden i Sveriges historia man kunde göra affärer i kungar, en fin exportvara, som kunde ge utdelning på många olika sätt. Och garantisedeln var ju inte så värst välformulerad. "En bok" som ingenting är skrivet i är inte så mycket att ha även om pärmarna är förgyllda. På sätt och vis blev nog också Sigismund en "felinvestering" för Sverige. Man kan bli öm i stjärten av att sitta på två stolar, en i Sverige och en i Polen. Det fick Sigismund lära sig, liksom andra kungar, Kristian II och Erik av Pommern, för att nu nämna två andra som försökt regera oss från utländsk ort.

◇

Tyvärr lyckades inte Gustav Vasa göra kungarna värdebeständiga. Men han var på god väg. Genom att upphöja sin egen släkt till kungaleverantörer lyckades han dock få inte mindre än tre av sina grabbar på tronen och Vasakungarna plöjde djupa fåror i Europas politik, långt efter det den store danskdödaren själv lagt sig till ro i Riddarholmskyrkan. Det var märkligt så mycket den gubben hann med.

Historiebokens störste svenske kung, Gustav II Adolf, byst av van der Putt.

Han gifte sig tre gånger och gjorde sig ett namn som långdistanslöpare på skidor; data i hans statsmannagärning historikerna knappast nämner i sina lärda avhandlingar. Gustav Vasa som friare, trubadur och skidåkare är saker den moderna historieforskningen borde ta upp. Förutom att han hittade på Vasaloppet var han också en skicklig lutsångare. Synd att vi inte har några inspelningar på Gustav Vasas lutsång — synd att en sådan trubadur gått förlorad och inte ens finns att uppbringa på en gammal stenkaka i Sveriges Radios skivarkiv. Men Vasaloppet lever (!) och utvecklas till en jättelik uppvisning av svensk uthållighet och styrka långt in i modern tid. Om många glömt alla Gustav Vasas bravader av annat slag så lever ändå idrottsmannen Gustav Vasa kvar i friskt minne bland alla skidåkare.

◇

Det finns många tillägg i marginalen till min gamla historiebok. Jag vördar den. Fast jag vet att det är otidsenligt. Man kan inte gå omkring och leva på minnen. Och kungarna har ju så oändligt lite att säga till om nu för tiden. Jämfört med förr. I min gamla

historiebok dominerade kungarna helt och hållet. På bilderna sitter de ofta på en ståtlig häst. Bilden av kungen och hästen dominerar, folket syns kanske någonstans i bakgrunden som obetydliga skuggor. I min skola var folket mest "trupper", räknades in kollektivt i tusental bakom den mäktige på hästryggen. Kungarnas kläder såg väldigt invecklade ut. Obekväma och pråliga måste de ha varit att bära på kroppen, men vad gjorde det bara man såg bra ut. En kung fick gärna inte till klädsel och utseende förväxlas med andra människor. Men vilket jobb måste det ha varit att hänga på sig all stäten. Men det fanns gott om tjänstefolk omkring kungarna som skötte påklädningen kväll och morgon. Något problem med arbetskraftsbrist fanns inte på kungarnas slott. Tvärtom var det väl närmast slagsmål om såna jobb.

◇

Jag bläddrar vidare i mina tillägg i historieboken. Hur såg kungarna ut "invärtes". Det själsliga tillståndet kan man fantisera kring. Med hjälp av bilderna i historieboken. Karl XI ser väldigt sur och ledsen ut. Hans son Karl XII ser väldigt gravallvarlig, nästan

högfärdig ut. Ingen av våra kungar tycks ha råd att kösta på sig ett leende. Till och med kvinnan i församlingen, drottning Kristina, ser bister och hopknäppt ut mitt i all sin lärdom och grubbel över läror och religioner. Mest sympatisk verkar Gustav II Adolf i sin fina spetskrage; arma målare, varför denna petiga prydnad på en sån åskkubbe, som satte skräck i hela Europa? Då ser Karl XII avgjort karskare ut i timmerflottarstövlar och den enkla rocken. Inga kruseduller där inte! Men Gustav II Adolf kom avgjort längre i sina fina spetskrage än Karl XII i sina väldiga stövlar. Gustav II Adolf högg åt sig en landremsa där och var på andra sidan Östersjön, gjorde Sverige stort och mäktigt. Karl XII förlorade alltihopa, trots sina segrar. Förklara sånt den som kan. Är spetskragen mera effektiv än stövlarna i storpolitiken?

◇

Trots allt vördar jag historieboken. Jag kan inte riktigt med dom där som "omvärderar". Visst skrev väl våra historieboksförfattare väldigt ensidigt, de skulle ha behövt putsa glasögonen ordentligt för att se klart, men de skrev i alla fall på ett sätt som gav tidsfärg. Och kungarna var färgstarka, hur de nu än såg ut, regerade och for fram med folket. Min mormor berättade hur fattigt folk gick långa vägar, fick blåsor under fötterna och skoskav, för att få se en enda liten skymt av kungen, då han kom på besök i hennes landsända. Trötta och hungriga med såriga

Drottning Kristina, tämligen ensam som regent på kvinnosidan.

fötter vände de hemåt igen. För inte hade de råd att köpa något att äta och dricka, färdkosten var mager, besvikelsen ofta stor då de kom hem igen. Det var så mycket fint folk kring kungavagnen, så vanliga enkla fotvandrare kom aldrig ens i närheten av vagnen. Med såriga fötter blev de stackars fotvandrarerna, utan spetskragar och hästar, av kronans polisvakt bryskt jagade tillbaka, fick inte "tränga på", som man sa, måste hålla sig på avstånd från kungaståten. Man fick inte ens se en skymt av kungen eller hans sällskap. Mycket snopet att komma hem igen efter att ha offrat flera arbetsdagar, bara för att ha fått höra ett avlägset gnägg av hästarna, som drog kungavagnen. Men det var ändå så mycket man kunde berätta om. Underligt folk

man sett, taskspeleri och upptåg, hästhandlare, försäljare av visböcker, svärdsbrukare och jättekvinnor. Kring ett kungabesök kunde utvecklas en jättemarknad, det fick de som suttit hemma veta. Även om man inte sett en skymt av någon kung — bara hört gnägg från hans många hästar — så kunde de som var med på "kungatrafiken" berätta massor av upplevelser. Man sög på kungabesöket som den sötaste karamell sedan skoskavet läkt och fötterna var hela igen, för att gå i sina vanliga träskor i lunken hemma på torpet, på åkern och i potatislandet. Där hörde man hemma. Men se kungabesöket — det var ett minne värt att återuppliva då och då i den grå vardagen.

◇

En som inte hyste nån större respekt för kungar var min skolkamrat Fridolf, en hårding som knappast gjorde rätt för det namn hans omtänksamma föräldrar kristnat honom till. Möjligen skulle han kunnat åberopa ett visst släktskap med Bengt Geting i Heidenstams bok Karolinerna. Han begärde dock ingen "snygg vit skjorta" som den döende karolinen. Fridolf begärde bara att så snart som möjligt bli fri från skolplugget för att få hugga i och jobba. Efter skolavslutningen satt vi, Fridolf och jag, och spekulerade. Vi var på väg hem, från folkskolans sista dag. På stranden av en yster vårbäck hade vi satt oss, tagit av oss skolryggsäckarna, satt och kastade pinnar i vattnet, såg hur pinnarna snurrade i vattnets

Karl XII i enkel rock och stövlar bredvid betydligt elegantare Vasasöner, Erik XIV och Johan III.

Här sitter en av våra senare kungar, Oscar II, i Vetenskapsakademien.

skum. Fridolf, som inte älskade skolor och skolböcker, hade nått befrielsens dag, sista dagen i sjätte klass. Nu skulle han äntligen "få hugga i och jobba" som han sa. Fridolf hade något lekfullt avspänt i sitt sätt att umgås med tingen denna dag. Han hade haft svårt med ord och årtal. Skolböckerna var inga värden för honom. De var luggslitna, illa medfarna av en omild behandling, som Tras-major i ryggarna, fläckiga, oaptitliga att se på. Det syntes på allting att Fridolf var skapt för något annat än böcker. Såna ting var för svagt material i hans händer, som liknade klubbor, stora och röda med prydliga vårtor. Troligen var vårtorna några slags stötdämpare, ditsatta av en försik-

Så här såg det ut i kungl. huvudstaden Stockholm i början på 1800-talet (Samtida gravyr).

tig och omtänksam natur, för när Fridolf gick till anfall på skolgården mejade hans "klubbor" ned allt motstånd, men när vårtorna började blöda måste Fridolf stoppa upp sitt anfall. Fienden kunde dra sig tillbaka medan han tvättade bort blodet. För blodiga händer ville inte våran Fröken tolerera.

Fridolf var, som sagt på lekhumör denna folkskolans sista dag. En befrielse för honom som skulle "jobba". Han snörde upp sin ryggsäck, tog upp sin illa medfarna historiebok. Vägde den ett tag mellan sina stora händer som om den var ett olydigt barn som skulle

tuktas för alla besvärliga årtal och fakta som plågat honom så länge. Sedan slet han ur bladen, ett och ett, och lät dem dansa iväg i bäckens ystra vatten. Jag såg kungarna virvla runt i vattenscummet, vika ihop sig och försvinna; hela tidevarv, Gustaver och Karlar, hela raden i vår stolta kungalängd försvann i yrande vattenscum denna vårdag, vår skolas sista dag. Inga historiker kan göra en så grundlig omvärdering av vår historia som min kamrat Fridolf gjorde denna vårdag. Han gjorde upp räkningen med det förflutna på ett brutalt sätt. Men hur radikalt han än gick till väga med historien, det förflutna, så visade sig att den verklighet, som skulle möta honom i fortsättning-

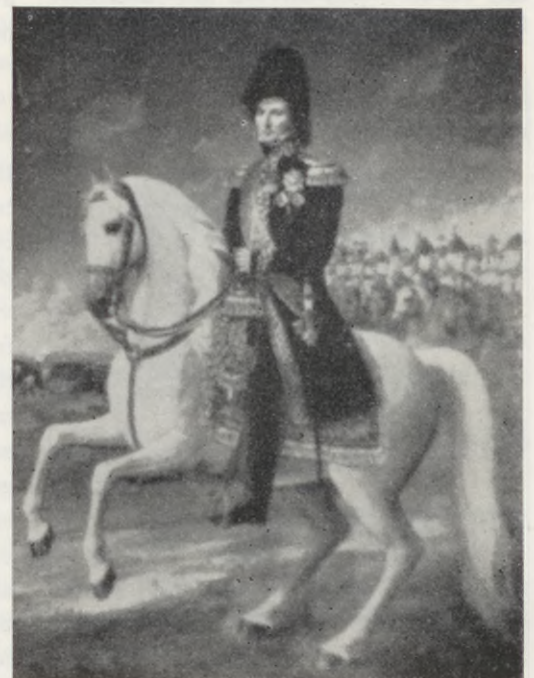
Forts. på sid. 30

Gustav V, modern tennispelande nutidskung.

Kungaporträtten har även de förändrats. Trupperna i bakgrunden, kungen på en häst som stegrar sig så elegant är inte längre tidsenlig.

Karl XIV Johan var vår siste, riktige krigarkung. Oskar II var en språkbegåvad monark, som gärna visade sig i lärda sammanhang och Gustav V hittade man i sporttidningarna som tennisspelare.

Karl XIV Johan vid trupprevy på Ladugårdsgårde.

en inte gick att behandla som enkelt. Fridolf gjorde upp med kungarna, lät dom försvinna ur sin värld, men det där med "jobbet" blev svårare för honom. Vår generation hamnade i 30-talets arbetslöshetskris. Inte ens för dem som hade så kraftiga nypor som Fridolf fanns några verktyg att hålla i. Sysslöshetens tystnad utbredde sig över landet. Vi unga kände oss överflödiga och i synnerhet personer av Fridolfs läggning, såna som behövde reella verktyg i händerna, inte böcker, måste känna sig extra hjälplösa mot den ohistoriska verkligheten. Vi var inte ens enkelt fotfolk i en armé som gick framåt eller baklänges, allt efter krigslyckans växlingar. Vi var arbetslösa, på stället marsch. Fridolf och hans kumpaner satt ofta i en skogsbacke och spelade kort. Det var det enda jobb som fanns, utom att stämpla hos arbetslöshetskommittén i väntan på något vägbygge eller annat s. k. nödhjälpsarbete. Jag besökte Fridolf och hans kamrater i skogsbacken ibland. Man gav och kuperade. Kortspelet pågick dagarna i ända. — Ess och kungar, så jorden gungar, skrek Fridolf och spelade ut sina triumfkort. På sätt och vis hade ändå "kungarna" alltså ett värde för honom. Fast det gällde bara i kortspel. För mig har historieboken med sina kungaporträtt alltså ett intresse. Fast jag umgås med kungarna på ett visst sätt, gör gärna små anteckningar i marginalen, om vad jag tror mig förstå eller inte förstå i deras mönster. Jag skulle aldrig komma på idén att slita bladen ur historieboken helt och hållet. En sådan omvärdering står jag helt främmande för.

H-Pantotén-tabletter

för intagning!

— allt mer berömda — finns i moderna HERR- och DAM-FRISÖRSALONGER, apotek och hälsokostaffärer.

Obs. Varning för efterapningar! De äkta H-Pantotén-tabletterna finns endast i originalförpackningar med ovan avbildade damhuvud. (Patentskyddat.)

AD CARLS-BERGH BIOKEM. O. FARMACEUT. FABRIK

Steg på vägen har tagits i och med att man sent omsider upptäckt de enorma faror som förgiftningen och nedsmutsningen av vår miljö utgör. Man har, även på håll där den kompakta likgiltigheten länge fått råda, kommit till viss klarhet om att det behövs massor av om- och nytänkande.

Framtidsforskarna talar om för oss vad som är möjligt och inte möjligt år 2000. De säger också att kontrollen av sjukdomarna är ett villkor för ekonomiska och sociala framsteg. Varje samhälls framåtskridande beror på i vilken utsträckning det lättar ohälsans börda, som föröder mänskliga resurser, framkallar social apati och hindrar folk och länder från att utveckla sin fulla kapacitet.

Sjukdomen är en integrerande del av fattigdomens *circulus vitiosus*: sjukdom — underproduktion — smuts — okunnighet — undernäring — mer sjukdom. Sjuka människor kan inte producera vare sig livsmedel eller andra förnödenheter och inte heller tjäna pengar som de kan köpa livsmedel och annat för. Om de är både okunniga och hungriga, är ingen förbättring möjlig.

Låt oss hoppas att människorna år 2000 inte bara har lärt sig atom- och väteenergins utnyttjande. Låt oss tro att de inte blivit helt förblindade av den tekniska utvecklingen över huvud taget. Endast om de lärt sig att förstå sig själva kan deras tillvaro få något av den svårfångade lyckans skimmer över sig.

Utbildningssektorn, de nya informationsbehandlingssystemen och biovetenskaperna har inbördes många beröringspunkter, och vad som händer på dessa fält kommer att förändra vår vardag och våra värderingar. Just i fråga om värderingarna är utan tvivel djupgående omskiktningar på väg. Vår miljö föder insikten om att de stora samhällsproblemen inte känner några geografiska gränser. Många nu bestående värderingar har formats i en på en gång fattigare och snävare miljö och släpar säkert också efter i förhållande till den dagens verklighet. Vilka nya som tränger sig på hör till de mest intressanta och fascinerande aspekterna

de sista bitarna innan de tog tvättminuter. Plötsligt var allting på ett obehagligt avstånd. Han stod och läste på tavlan där chargerna, kvalitet och dimension var skrivna med spretigt valhänt krita och upplevde att han inte begrep vad siffrorna betydde.

Det fanns många skämtare på laget. De drev hårt med de flesta och ingen skonades. Men om honom fanns föga att säga, utom att han var lite precis. Han var en bra värmare, det visste han. Ett ögonkast var tillräckligt för att han skulle kunna bestämma värmegraderna på stål. Han visste att han var respekterad. Alltså hade han mera att förlora. Pojken hade kommit i laga tid. Sällan tyckte han att laget var så grymt som när någon blev far utan att vigsel låg tillräckligt långt bakåt i tiden. De som var slängda i käften var duktiga på att vara moraliska för andras räkning. Och den som ställt till med en unge fick sannerligen veta om hur tjockskallig han var. Spjuvrarna klippade spädbarnskläder av tidningar och hängde upp över allt så att verket såg ut som ett flaggskepp och den drabbade fick se till att de plockades ner. Hånskratten dånade.

Agaton Bruse kunde inte bli kvitt tanken på snuskornen och var de kommit ifrån. På rasten skämtade de munviga som vanligt.

— Vad har du din stackare på smörgåsen då?

— Fågel, gosse, rökt ål, lax, mamas köttbullar, stek!

Skrytet varierade och avsåg att förgylla den torftiga frukosten, som mest var hårt bröd, något pålägg och mjölk.

Den här morgonen hände något utanför programmet. En av valsarna, som alla visste hölls hårt och regerades av

när man försöker pejla framtiden och dess möjligheter.

Vetenskapen är, eller skall åtminstone försöka vara, förnuftig. Den både skapar och uppenbarar "under". De vetgiriga vetenskapsmännen kommer att fortsätta att våga sig ut i de ändlösa gränslanden bortom och hinsides. Låt dem göra det, om de bara förklarar vad vi vill veta. Men låt dem inte mystifiera oss, det är till skada både för dem och alla oss andra.

sin kvinna, som fick honom att förbli
outvuxen, vände sig till Agaton och sa:

— Du då Agaton? Du har väl hästkött?

Han svarade bara att det var det
vanliga, en ostkant som smakade sul-
läder och var torr som en plös.

— Jaja, sa den andre, det brukar
inte bli så fett när man ska ha gäster i
maten.

Orden var understrukna och utrops-
tecknen hördes tydligt. Agaton tugga-
de ur mun och frågade vad han me-
nade.

— Nja, sa valsaren, jag tänkte bara
på att ni skickar väl mycket paket till
pojken i Boden. Och så flinade han.

Men frågan var obesvarad och an-
tydningen spred sina ringar runt hela
laget som begrep mera än de låtsades.

◇

Skiftet efter fick de gå hem efter
ett par timmar. De hade kört en stund
när motorn i maskinrummet, den som
drev valsverket, small så det brakade
och osade. Felet skulle ta ett par vec-
kor att laga. Det beskedet kom vals-
mästarn med. Och eftersom det bara
var ett par dar kvar till jul, så vart
de lediga.

Agaton och hjälpvärmarn fick plocka
ur hela ugnen. Den skulle muras om i
mellandagarna som brukligt var. Han
blev redigt svettig och hade ännu obe-
hag av slitet när han cyklade hemåt.
Han tyckte illa om avbrottet. Han
visste att han skulle få höra att han
var i vägen och bara gick och dämpte
och var onyttig.

Redan i farstun kände han på sig
att allt inte stod rätt till. Han visste
i ett fasansfullt klart ögonblick att han
smugit sig upp för trappstegen på bron,
att han öppnat dörren tyst och utan
att den lät. Han stod länge med han-
den på dörrvredet och kände kylan i
metallklumpen och övervägde om han
skulle orka ta den stöt som förestod.
Så öppnade han dörren. Lyset var
oblygt på. Han såg kroppar som böl-
jade i kökssoffan. Hans första impuls
sa till honom att vända och gå. Men sen
kom raseriet.

Efteråt visste han inte vad han sagt.
Men han hade inte förletts att slänga
och dänga och slå, såsom lusten i nä-
var och armar ropade till honom att
göra. Han hade resonerat med iskall
röst och han kände själv att det var en
svår misshandel han utsatte de båda
i kökssoffan för. Gästen fick en häls-
ning med sig och försvann feigt och sni-

Forts.på sid. 34

Blommiga tapeter

EIVOR NILSSON skrev

GUNNAR PERSSON tecknade

Redan första gången hon såg den i ta-
petaffären älskade hon den. Den var
gammaldags ljuv på ett fullkomligt av-
väpnande sätt, med skära och vita
blommor på ljusgrön botten.

Den och ingen annan skulle hon ha
i sängkammaren. Den skulle bli alde-
les förtjusande till den ljusa björkmö-
beln och den mörkgröna flossamattan
på golvet. Rosafärgade lampskärmar
och vita, tunna gardiner med massor
av rysch.

En kväll när Göran var på särskilt
gott humör började hon försiktigt pre-
parera honom. Tapeterna i sängkam-
maren började verkligen bli urblekta
och tråkiga. Tyckte han inte det ock-
så . . . ?

— Joodå, lilla gumman, sa han för-
strött och kysste henne kelet på hal-
sen. Vad du luktar gott idag — ny par-
fym?

— Det är blusen, jag har en påse la-
vendel hängande i min garderob . . .

◇

— Aha! Häng ingen i min bara, då
kommer kompisarna att nosa på mig
och kalla mig lilla kattunge, sa han
skrattande. Gurra kom och luktade
som en hel kemikalieaffär en dag och

ingen kunde bli klok på vad det var
för lukt, inte han själv heller, tills han
råkade stoppa handen i fickan och ha-
lade upp en bunt malpapper. Hans fru
har fullkomlig pippi på att gå och stop-
pa malpapper i alla fickor hon kommer
åt.

— Han behöver då i alla fall inte
riskera att hitta någon mal när han
stoppar handen i fickan!

— Mal, det fanns väl bara på mors-
mors tid, jag har då inte sett en mal
på årtal, här behövs då inget mal-
papper.

— Du har aldrig tänkt på VARFÖR
du aldrig ser några mal? frågade hon
milt.

— All right, du vinner, sa han sno-
pet och log. Vad du kan då! På bara
tre år har du utvecklats till en riktig
mönsterhusmor . . .

— Reta mig inte, varnade hon all-
varligt. Det var de där tapeterna . . .
de behöver verkligen bytas ut.

— Kanske det, sa han och sträckte
sig efter tidningen.

— Jag trodde nog att du också tyck-
te de blivit för gamla, sa hon belåtet.
En ny tapet gör ett helt nytt rum!

— Visst, det gör det, instämde han
och sög på pipan medan han försjönk
i en intressant artikel.

Så snart Sten rest tog hon tåget in till stan, köpte tio rullar av den blommiga tapeten och satte igång med jobbet.

— Det vore trevligt om vi kunde ha det färdigt till din —, hon hejdade sig hastigt. Till din födelsedag, hade det så när slunkit ur henne. Men samtidigt fick hon en strålande idé. Görän skulle i sin egenskap av inköpschef på sin firma göra en resa till ett bruk i Småland veckan därpå. Vilken överraskning det skulle bli för honom om hon hade sängkammaren färdig tills han kom hem! Det skulle bli hennes födelsedagspresent till honom!

Tapetsera kunde hon göra själv, det hade hon gjort då de byggde huset, det var ingen konst.

— Älskling, sa hon förtjust och böjde sig ned och kysste honom i nacken.

— Mmm. Vad är det? sa han frånvarande.

— Du är så snygg bakifrån.

— Jaså? Inte framifrån, inte?

— Joodå, men det är ju en helt annan sak.

— Jaså? sa han och grep tag i hennes arm och drog ned den runt sin hals. Får man fråga vad för sak?

— Nej, det får man inte, sa hon mjukt och kysste honom på örsnibben.

— Jo, det här måste redas ut, sa han och satte henne i sitt knä. Jag har gripits av en obegriplig nyfikenhet att få veta varför jag är . . .

Hon lade skrattande handen över hans mun.

— Maten är färdig. Kom så äter vi.

— Vad får vi, sa han och släppte henne motvilligt.

— Arbetets söner får fläsk och bruna böner, gnotade hon retsamt och log när hon såg hans besvikna min.

— Och jag som kände mig upplagd för en grillad kotlett, muttrade han och vecklade upp servietten. Lyfte pliktskyldigast på locket till karotten och gav den ett soligt leende.

— Det är ju kotletter, sa han glatt. Jag kände det på mig när jag åkte hem. Tyckte det doftade ända intill stan.

— Kände du ingen bönlukt?

— Just därför borde du inte undvika dem. Man ska inte gå runt svårigheterna, utan igenom dem, sa min pappa.

— Han gillade väl böner förstås.

— Nix. I så fall hade jag nog varit tvungen att gå på affärsmiddag. Du vet ju att böner är något som jag inte gillar.

— Ja, men han avskydde makaroner.

— Då hade väl din mamma makaroner en gång i veckan, då.

— Fel. Vi började inte med makaroner förrän jag var tio år. För JAG gillade dem. Och mina fem mindre syskon också.

— Och där satt din stackars pappa och tuggade sig igenom makaronerna bara för att visa sina barn att man måste äta all mat. Sex barn och en

hustru som börjar bli så säker på en att hon törs servera makaroner. Arme man.

— Han var lustigt nog aldrig hemma makarondagarna, sa hon och rynkade eftertänksamt ögonbrynen. Nu sen jag blivit vuxen har det faktiskt hänt att jag börjat undra om han varit förvarnad . . .

◇

Sten brast ut i gapskratt.

— Man ska inte undvika svårigheterna, utan gå tvärs igenom dem, härmade han frustande. Tack för tipset, tills vi själva får barn.

— Hm, sa hon tankfullt och satte en ny karott på bordet. Vet du, jag tyckte det var så enformigt med fläsk till bruna böner, därför grillade jag de där kotletterna . . . trodde de skulle göra bönerna litet lustigare . . .

Han stirrade slagen på de rykande bönerna.

— JAG tycker om böner, sa hon bister. Och jag ska väl också få vad JAG tycker om?

— Om det bara inte vore på min bekostnad, sa han och lade dystert för sig av bönerna.

— Visa att du är en MAN, sa hon uppfordrande.

— Okey, bara jag fått ned det här eländet, sa han och tog en böna på gaffeln.

◇

Så snart Sten rest tog hon tåget in till stan, köpte tio rullar av den blommiga tapeten och satte igång med jobbet. Medan hon arbetade tänkte hon på Sten och bönerna och log för sig själv. Han var för gullig, hennes store pojke. Men kunde HON äta surströmming varje höst bara för att han ville ha det, så kunde han gott tåla bruna böner en gång om året.

När den första väggen var färdig satte hon sig på golvet och beundrade hänfört sitt verk. Hela rummet skulle kännas som en lysande blomsteräng när det var färdigt. Så förvånad och tacksam Sten skulle bli, han som avskydde knåpjobb.

När hela rummet äntligen var klart och hon satt upp gardinerna och ställt tillbaka möblerna, var det bara några timmar kvar tills Sten skulle komma hem. Hon hann inte mer än byta klänning och göra sig litet vacker, förrän det slog i dörren och hon hörde hans muntra hojtande.

Hon sprang nedför trappan och kastade sig i hans famn och som alltid när

han varit borta kände de innerligare än någonsin hur mycket de höll av varandra.

— Jag har en överraskning åt dig, sa hon till slut och gjorde sig lös.

— Jag trodde det var för min skull som dina ögon glittrar som en hel stjärnhimmel, sa han skämtsamt. Och så har du en överraskning . . .

— Har den äran på födelsedagen, sa hon och kysste honom blygt på kinden.

— Aha! Fyller jag år idag? Herregud vad tiden går . . . Jag tycker det är som igår som du sa samma sak samtidigt som jag fick den där hemska — den där snygga slipshållaren, menar jag, sa han gentlemannamässigt.

— Jag vet att den kanske inte var så lyckad, men jag kunde inte hitta på något annat. Men den här gången vet jag att du kommer att bli glad, sa hon hemlighetsfullt och band en halsduk om hans ögon. Kom med nu, så ska du få se.

Han följde henne lydigt, medan hon höll honom i handen och ledde honom uppför trappan. I dörren till sängkammaren tog hon av halsduken.

— Varsågod och titta!

Han öppnade ögonen och stirrade in i rummet.

— Är det inte vackert! sa hon hänfört och tolkade hans tystnad som stum beundran.

— Fy fan, det var det jäkligaste jag nånsin sett, sa han med djup övertygelse och gjorde en grimas av avsmak.

— Men hur kan du säga så, sa hon bedrövad. Visst är det väl trevligt?

— Och härinne menar du att jag ska bo? sa han ihåligt. En stor, fullvuxen karl i en hallontårta med gräddskum? På marsipanbotten . . .

— JAG tycker om det, sa hon och knyckte sårad på nacken.

— Då kan Du bo där, sa han surt och gick ned igen. JAG vägrar att vara fårtbit varenda natt. Jag skulle känna mig som en — som en utväxt på ett i övrigt prydligt träd.

— Jag kan inte se något fel på den här tapeten, sa hon stridslystet.

— Den är ju blommig!

— När jag växte upp hade vi blommiga tapeter på väggarna!

— Det var då, det. Så länge den där tapeten sitter där tänker jag ligga i vardagsrummet. Annars förlorar jag min självaktning.

— Sitter den SÅ löst, sa hon giftigt. Då kan jag tala om för dig att JAG aldrig tänker dela säng med dig i var-

dagsrummet! Vill du mig något finns jag bland blommorna!

Så slängde hon igen dörren och slängde sig på sängen och stortjöt. Hela hennes fina överraskning hade blivit fiasko. Ingenting hon gjorde dög åt honom. Kvinnosakskvinnorna hade sannerligen rätt när de sa att hemmafruarna utgjorde en föraktad och missgynnad grupp i landet. Naturligtvis kunde ingenting som en hemmafru gjorde vara bra! Och hon som haft ett sånt arbete . . .

Hon var inte särskilt fin på presenter. Tänkte aldrig på vad han själv kunde vilja ha.

Plötsligt öppnades dörren däruppe och hennes förgråtna ansikte tittade ut.

— Här har du den där gamla fula lila morgonrocken jag fick första året och som jag avskyr, skrek hon och

Han följde henne lydigt, medan hon höll honom i handen och ledde honom uppför trappan. I dörren till sängkammaren tog hon av halsduken.

slängde morgonrocken nedför trappan. Och här är handväskan som jag aldrig orkat använda, för den är ju stor som ett hus och väger flera kilo redan när den är tom!

Handväskan kom åkande efter morgonrocken och efter den en blus som hon fått till sin namnsdag. Han stirrade under rynkade ögonbryn på blusen. Vad var det för fel på den då? Varm och långärmad, precis som hans mamma alltid velat ha sina blusar. Och den vackert mörkgrå färgen var det sannerligen ingenting att anmärka på.

— Du tror visst att det bara är du som kan ge presenter, hickade hon till som slutkläm och drämde igen dörren på nytt.

Men hon låste den inte. Och en halvtimme senare upptäckte han att det faktiskt gick riktigt bra att bevara sin självaktning även inför en blommig tapet, bara man slöt ögonen och begravde ansiktet i Annikas doftande hår . . .

Och, när han efter en vecka satt upp sin egen tapet på den vägg där han låg, tyckte han att ingen längre borde kunna tvivla på att det var en KARL som bodde där. Och han kunde inte låta bli att känna sig litet fåfäng över vilken fiffig prick han ändå varit. Annikas pappa hade sagt att man inte skulle gå runt svårigheterna, men där hade han grundligt fel. I ett äktenskap måste man kunna kompromissa. Och det hade han verkligen lyckats utmärkt med. Annika var god och glad igen och själv var han i toppform — ända tills han en dag kom hem och fick se henne ifärd med att sätta upp en ny tapet på ena kortväggen i sängkammaren.

— Ånej, stopp där, sa han och grep henne stadigt om handloven med limborsten.

— Du kan väl ändå inte begära att ett litet oskyldigt barn ska behöva ligga och titta på de där bruna snusränderna dagarna i ände? sa hon milt. För han måste ju bo härinne åtminstone de första åren, medan han är liten! Han har ju inga syskon och ingenting!

Nu först såg han att den nya tapeten var varken randig eller blommig, utan försedd med små glada gummor och gubbar, bilar och djur.

— Du vann, älskling, sa hon ljuvt och kysste honom på pannan.

— Jag? sa han konsternerad.

— Inte förrän du sa det där om att ingen karl med självaktning kunde bo i ett blommigt rum, sa hon tankfullt, så förstod jag att det var fel tapet för en liten kille också. Och det var ju HAN som skulle varit den egentliga presenten på din födelsedag . . .

— Om det blir en flicka då? sa han och kikade gillande på bilarna på tapeten.

— Jag håller på jämlikhet, sa hon bestämt och strök energiskt ut limmet på tapetens baksida. Allt vad pojkar gillar, det gillar flickor med.

— Lila morgonrockar och långärmade blusar också, sa hon överraskad och hann just lagom ut innan limborsten kom susande . . .

Nu tar
'folk som vet'

REVIGÖR TONICUM

Maten har vinterhalvåret lägre halt av vitaminerna A och C m.fl. Genom lagring, kokning, återuppvärmning kan ytterligare vitaminer förloras. Men en matsked REVIGÖR Tonicum har alltid hela vitaminbehovet för ett dygn. Revigör har över 20 olika vitaminer!

NYTT:

Utom vanlig 100 st-ask finns nu ekonomisk familjeförpackning, vit dekorburk snygg att duka fram (tömd blir den kryddburrk. Kryddhylla gratis!).

Det allsidiga REVIGÖR finns på apotek receptfritt och i hälsokostaffärer.

AB CARLS-BERGH BIOKEMISK OCH FARMACEUTISK FABRIK

■ GÄSTER I MATEN

Forts. från sid. 31

ket med ryggen skvallrande om hur rädd han var.

Själv fick han också ett par ord att betänka. Hon sa med en röst som bott i graven länge att hans vanor, hans sätt bestämma över tillvaron kunde få stenar att gråta och bli galna och gå vilse.

Detta tänkte han länge över och svarade slutligen att han inte ville se några gäster i maten, men att han i gengäld skulle se till att hon inte torkade ihop.

Och på födelsedagen blev han upp-vaktad med kaffe på sängen. Och han hade styrka nog att säga till sin hustru att det kändes skönt att veta att hon var hans.

När de elaka käftarna började gå igen efter trettondan sa han bara att man kunde använda sin mun till annat än att prata skit med. Och han vidarebefordrade insikten att den som var ute i olaga ärenden skulle se till att det inte fallit nysnö. Vad han nu kunde mena med det.

villa
sugen?

Då ska ni ta kontakt med oss! Hittills har vi förmedlat nära 6.000 villor, radhus och kedjehus och närmare 1000 fritidstomter inom Storstockholm. I andra höghuset vid Hötorget i Stockholm har vi en permanent bostadsutställning över f.n. ca 20 aktuella egnahemsområden.

STOCKHOLMS SPARBANKS
BOSTADSSTIFTELSE

EKKRONAN

Sänd mig information om bostadssparandet och förmedlingsverksamheten.

Namn _____

Adress _____

Postadress _____

Kupongen insänds till Stockholms Sparbank, Marknadsavdelningen, 103 26 Sthlm

JULKLAPPS-
BÖCKER från

Tidens Bokklubb

Utkom våren 1969

Daphne Du Maurier
KUNGENS GENERAL
Historisk roman med spänning och romantik från Cromwelltidens England.

Craig Rice
MORD OCH KALKONER
Deckare. Rice brukar nämnas som världens kanske kvickaste deckarförfattare.

Eric Lundqvist
ÖARNA OCH MORGONDAGEN
Reseskildring från det nu så aktuella Indonesien där djungeltid och maskinålder mötes.

Evertz Arnesson
FOGDEN
En färgrik äventyrsroman, en briljant Stockholmsskildring från vår medeltid.

Phyllis A. Whitney
COLUMBELLA
Roman. Ett förtäat svartsjuke-drama som utspelas i det tropiska Västindien.

Utkommer hösten 1969

Robert Crichton
**SANTA VITTORIAS
HEMLIGHET**
En våldsamt rolig krigsroman. (Utk. aug.)

Victoria Holt
MENFREYAS KLOCKA
Roman om ond bråd död på ett gammalt slott. (Utk. sept.)

John Fowles
SAMLAREN
Psykologisk thriller. Filmsuccé. (Utk. okt.)

Tora Dahl
NÄR DU KOMMER UT I LIVET
Självbiografisk roman i Gunborgserien. (Utk. nov.)

A. J. Cronin
**DR FINLAY KOMMER
TILLBAKA**
En gripande och spänningsfylld läkarroman. (Utk. dec.)

Alla böcker är inbundna i moderna exklusiva band.

Varje bok kan också köpas separat.

Som medlem får Ni värdefulla förmåner.

Endast 14:50 per band.

SE BÖCKERNA I BOKHANDELN

stil
styrka
kondition
LUXOR
TV · RADIO · STEREO

Enklare och bättre försäkringar för hem och villa

Erfarenheten visar att alltför många hem har för låga försäkringsbelopp. Detta beror bl a på svårigheten att värdera hemmet. Man glömmer också lätt att höja försäkringen i takt med nyinköp och kompletteringar.

Folksam har löst dessa problem genom den nya hemförsäkringen, som för en enhetspremie på 48 kr skyddar löseegendom upp till ett värde av 100.000 kr.

För folkpensionärer och ensamstående är enhetspremien endast 33 kr.

Är löseegendomen värd mer än 100.000 kr får man betala en tilläggspremie.

Utvidgat reseskydd omfattar nu skador även utanför Norden. Bättre personförsäkringsskydd gäller nu också medicinsk rehabilitering.

Nya regler för självrisk. Om en skada på försäkrad egendom berör flera försäkringar i Folksam, görs bara avdrag för en självrisk. Detta medför en betydande besparing för försäkringstagaren.

Folksamns nya villahemförsäkring har även hemförsäkringens alla förmåner.

Den är dessutom "beloppslös" när det gäller byggnader, och ger full garanti mot underförsäkring.

För ytterligare upplysningar kontakta närmaste Folksamombud eller kontor. Ni kan också skicka kupongen till Folksam, Fack, 104 60 Stockholm 20, så tar vi kontakt med er!

FOLKSAM

Jag vill veta mer om Folksamns

Hemförsäkring Villahemförsäkring

Namn

Postutdelningsadress

Postnr och adresspostanstalt

Telefon

Telefontid

Pris 3:-

Axlings Bok- & Tidskriftstryckeri - Södertälje 1969

